

RÖSTER I STADEN

OM MEDBORGARDIALOG SOM DEMOKRATISKT VERKTYG I STADSPLANERINGEN

VOICES OF THE CITY

ABOUT CIVIL DIALOGUE AS A DEMOCRATIC TOOL IN URBAN PLANNING

Författare **ANNA EKLUND**

Självständigt arbete • 15 hp
Landskapsarkitektprogrammet
Alnarp 2015

RÖSTER I STADEN

VOICES OF THE CITY

Författare ANNA EKLUND

Handledare: Alexander Henriksson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Tim Delshammar, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Ämne: Landskapsarkitektur

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2015

Omslagsbild: Anna Eklund

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: *medborgardialog, stadsplanering, delaktighet, planerare, integration, etnicitet*

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

SAMMANDRAG

Planerare har stor del i att utforma det offentliga rummet i dagens städer, och yrkeskåren är långt ifrån representativ när det gäller variation av ursprung och social grupptillhörighet. Det här arbetet behandlar därför involveringen av stadens invånare genom medborgardialog. Målet med uppsatsen är att problematisera tänkandet kring medborgardialog och ifrågasätta planerarens ansvar utifrån ett demokratiskt perspektiv. Syftet är att uppsatsen skall fungera som ett personligt utvecklande underlag för fortsatt diskussion kring medborgardialog med fokus på exkludering av vissa grupper av människor, i det här fallet personer med invandrarbakgrund.

Uppsatsens första del är inventerande och ligger till grund för de resterande delarna genom att berätta om vad regelverk och styrdokument säger om medborgardialog. Den andra delen tar upp medborgardialogens kritiska aspekter utifrån ett mer generellt synsätt. Tredje delen behandlar utanförskapsperspektivet genom integration i relation till medborgardialog. Den fjärde och sista delen av uppsatsen bidrar med ytterligare ett perspektiv då den berör de tidigare delarna genom samtal med yrkesverksamma planerare. Begreppets omfattning och komplexitet ledde till en diskuterande uppsats kring medborgardialog snarare än förvärvande av konkreta svar på ställda frågeställningar.

I uppsatsen förklaras att medborgardialog innebär att via samtal mellan planerare och invånare bidra till ett mer verklighetsförankrat underlag till stadsplaneringen. Underlaget bör bestå av sammanvägd information från både planerare och invånare och deras respektive kunskaper ska tillsammans bilda ett starkare slutresultat. Det är viktigt att underlag för stadsplanering är skapat av en relevant och representativ målgrupp, och eftersom detta inte uppkommer av sig själv krävs reflektion kring vems röst som ska få höras i medborgardialogen. Det innebär en ständig avvägning och resulterar i att det inte går att vara hundra procent demokratisk när det gäller stadsplanering.

Medborgarinflytande bör ses som en demokratisk rättighet, och för att kunna behandla människor lika gällande medborgardialogen kan lösningen ligga i att uppmärksamma och ta hänsyn till människors olikheter. Delaktighet i stadens utformning är en typ av integration, och etnicitet kan vara en viktig faktor till hur landskap uppfattas och används och bör därför uppmärksammas i utformandet av stadens gemensamma ytor. Då det är planeraren som styr vem som ska få höras bör det rimligtvis vara där ansvaret ligger.

Nyckelord: medborgardialog, stadsplanering, delaktighet, planerare, integration, etnicitet.

ABSTRACT

Planners play a great part in designing the public space in today's cities and the profession is far from representative when it comes to variety of origins and social group affiliations. Taking that into consideration, this thesis deals with the involvement of the city's residents through civil dialogue. The goal of this paper is to criticize the thinking about civil dialogue and question the planner's responsibility from a democratic perspective. The aim is for the thesis to act as a personal developmental basis for further discussion of civil dialogue, with particular focus on the exclusion of certain groups of people, in this case, people with an immigrant background.

The first part of the thesis is factual and therefor becomes the foundation of the remaining parts by stating what the regulations and policy documents say about civil dialogue. The second part takes up critical aspects considering civil dialogue from a more general perspective. The third part examines the perspective of integration in relation to civil dialogue. The fourth part of the essay adds a final perspective to the first three through conversations with professional planners. The range and complexity of the concept amounts to a discursive essay on civil dialogue rather than acquiring specific answers to proposed questions.

The paper explains that the result of civil dialogue is that discussions between planners and residents contribute to a more realistic basis for planning. The substrate should consist of weighted information from both planners and residents, and their knowledge should together result in a stronger outcome. It's important that the basis for urban design is created by a relevant and representative audience, and as this does not occur by itself it requires reflection about whose voice should be heard. It involves constant balance and results in that it might not be possible to be a hundred percent democratic in terms of urban planning.

Civil dialogue should be seen as a democratic right, and in order to treat people equally, the solution may be to pay attention to people's differences and take them into consideration. Participation in the city design is a form of integration, and ethnicity can be an important factor to how the landscape is perceived and used, and should therefore be addressed in the design of the city's public spaces. Since it's the planner that controls who should be heard, reasonably that's where the responsibility should be.

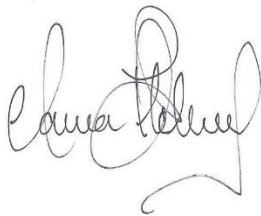
Keywords: civil dialogue, urban planning, participation, planning, integration, ethnicity.

FÖRORD

Detta kandidatexamensarbete har genomförts vid fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap med inriktning på landskapsarkitektur. Arbetet har gjorts inom ramen för landskapsarkitekturprogrammet vid SLU, Alnarp och motsvarar 15 högskolepoäng.

I det här arbetet har medborgardialogen studerats och även ifrågasatts utifrån ett integrationsperspektiv. Uppsatsen riktar sig till medstudenter som vill bilda sig en uppfattning om vad medborgardialog är samt förhoppningsvis bidra till ett ställningstagande i hur läsaren vill arbeta med nämnda begrepp i framtiden.

Tack till min handledare Alexander Henriksson, kursledare Anders Larsson samt de planerare som ställt upp och medverkat i samtalen. Jag skulle även vilja rikta ett stort tack till min opponent Frida Axelsson, som mer än en gång har kommit med otroligt hjälpsamma synpunkter och styrt uppsatsen på rätt kurs. Tack även till familjen för husrum i Halmstad, och till Joanna Ederyd och Sara Aneljung för upprättande av hotellverksamhet i Malmö för min skull. Sist men inte minst, tack till Rebecca Eriksson som funnits där för mig när disciplinen inte har gjort det. *A special thanks to Toyosi Faridah Kekere-Ekun for correcting my abstract and for being the most inspiring friend.*

ANNA EKLUND

MALMÖ, 2015-05-26

INNEHÅLL

SAMMANDRAG

ABSTRACT

FÖRORD

INLEDNING.....1

BAKGRUND 1

Frågeställningar som behandlats:2

MÅL & SYFTE..... 2

MATERIAL & METOD 3

Litteraturstudier.....3

Samtal med planerare.....4

AVGRÄNSNINGAR 4

BEGREPPSFÖRKLARINGAR 4

DEL 1. VAD ÄR MEDBORGARDIALOG?6

VAD SÄGER REGELVERKEN OM MEDBORGARDIALOG? 6

Plan- och bygglagen6

Samråd6

MEDBORGARDIALOGENS SYFTE 7

DELAKTIGHETSTRAPPAN 8

DEL 2. MEDBORGARDIALOGENS PROBLEMATIK OCH FÖRUTSÄTTNINGAR10

ETT AKTUELLT BEHOV I ETT INDIVIDUALISTISKT LAND 10

SVÅRDEFINIERAT BEGREPP KAN LEDA TILL MISSUPPFATTNINGAR 11

PLANERARE VS. MEDBORGARE 11

MEDBORGARDIALOG UTAN AMBITION BLIR SYMBOLISK HANDLING 12

DEL 3. INTEGRATION OCH MEDBORGARDIALOG14

SVÅRIGHET ATT UPPNÅ RÄTTVIS REPRESENTATION 14

BRISTANDE PRIORITERING AV INKLUDERANDE INVOLVERING 15

LYHÖRD STADSPLANERING FÖR MULTIKULTURELLA STÄDER..... 16

DEL 4. MEDBORGARDIALOG I PRAKTIKEN GENOM MALMÖ STAD..... 19

ÖVERGRIPANDE OM MEDBORGARDIALOG I MALMÖ..... 19

SAMTAL MED PLANERARE I MALMÖ..... 19

Brist på standardiserad policy för medborgardialog	20
Medborgardialogens förekomst är inte alltid nödvändig	20
Positiva erfarenheter av medborgardialog	21
Det krävs ansträngning för att nå en bredare målgrupp	23
Medborgardialog är ibland ett måste för förståelse.....	23
Planerarens ansvar gällande integration i samhällsplaneringen	24
Medborgardialog är aldrig hundra procent demokratiskt	24

AVSLUTNING..... 26

SLUTSATSER & VIDARE FORSKNINGSFRÅGOR 26

> Vad innebär medborgardialog i stadsplaneringssammanhang?.....	26
> Går det att arbeta för en demokratisk medborgardialog och undvika exkludering av vissa socialt utsatta grupper?.....	27
Vidare forskningsfrågor	28

METODDISKUSSION 28

Litteraturstudier.....	28
Samtalen	29

AVSLUTANDE ORD OM MEDBORGARDIALOG 29

KÄLLFÖRTECKNING 32

OTRYCKTA KÄLLOR..... 32

TRYCKTA KÄLLOR..... 32

ELEKTRONISKA KÄLLOR..... 32

INLEDNING

BAKGRUND

Under tredje årskursen på landskapsarkitektprogrammet i Alnarp utförs varje år ett projektarbete i nära samarbete med en utvald kommun. I vårt fall tog projektet plats i Hässleholm, vilket innebar en viss insikt i de förutsättningar och utmaningar planerarna i kommunen stod inför. Det framkom då att tjänstemännen på kommunen hade stora svårigheter med att få till ett meningsfullt samarbete med invånarna, vilket resulterade i att de drog sig för att involvera medborgarna i frågor som rörde kommunens utveckling. Detta satte igång tankar hos mig kring problematiken med planeraren som enväldig beslutsfattare, och gjorde att jag började fundera mer kring vad vi har för skyldigheter gentemot de som bor i en stad och ska nyttja de ytor vi utformar. Vår utbildning lär oss att ständigt sammanväga olika intressen, men jag upplever ett uteblivet fokus på hur vi bör förhålla oss till åsikter från gemene man. Det gjorde att jag i min uppsats ville ta reda på om och hur medborgarna involveras i stadsplaneringen, samt hur vi som planerare bör förhålla oss till det.

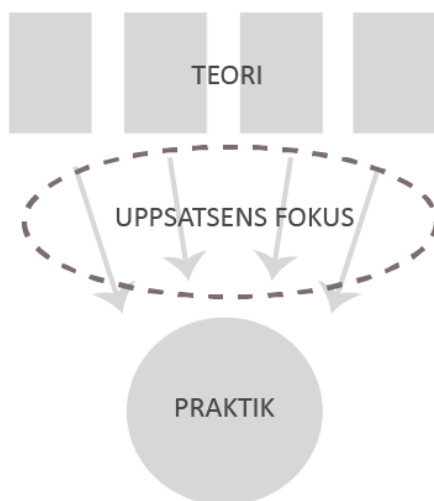
Efter att tidigare nämnda projektkurs avslutats diskuterade jag och en kurskamrat det faktum att majoriteten av studenterna på universitetet har liknande bakgrund och social grupptillhörighet, och vilken eventuell påverkan detta har på vad vi producerar som landskapsarkitekter. Vår yrkeskår är långt ifrån representativ när det kommer till hela Sveriges befolkning, vilket ledde till att jag började fundera på vad det har för betydelse när vår arbetsuppgift består av att designa det offentliga rummet som ska vara till för alla. Under utbildningens gång har jag även fått uppfattningen av att det ofta är samma typ av människor som frivilligt engagerar sig och tycker till när det gäller stadens utformning. Ytterligare ett fokus i uppsatsen är därför att ta reda på om det aktivt arbetas för att nå dem som faller utanför den ramen och som inte heller representeras i vår yrkeskår.

Ovanstående tankegångar är det som har lett fram till uppsatsens avstamp i ämnet medborgardialog. Under skrivandets gång växte intresset mer och mer för ett utanförskapsperspektiv på medborgardialogen, i det här arbetet exemplifierat utifrån medborgare som invandrat från ett annat land.

Frågeställningar som behandlats:

- > Vad innebär medborgardialog i stadsplaneringssammanhang?
- > Går det att arbeta för en demokratisk medborgardialog och undvika exkludering av vissa socialt utsatta grupper?

Utgångspunkten för den här uppsatsen har alltså varit att titta närmare på medborgardialogen, vad den innebär och vem den riktar sig till. Syftet har inte varit att fördjupa mig i olika varianter av medborgardialog utan snarare att undersöka de strukturella problem och fördelar som finns, mot en konkret kontext i form av åsikter från yrkesverksamma planerare som aktivt arbetar med medborgardialog.

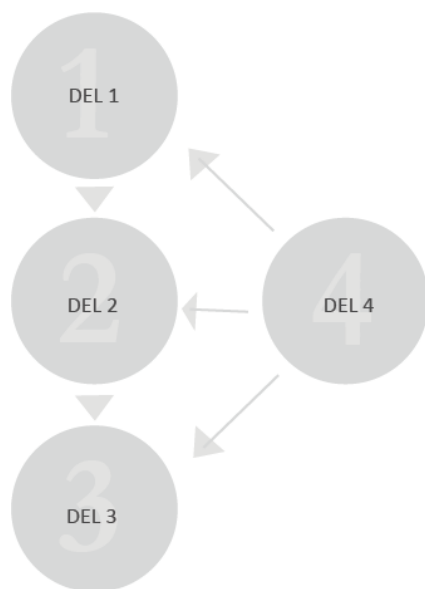
Figur I – Modell över uppsatsens fokus. (Figur skapad av Anna Eklund 2015-05-19)

MÅL & SYFTE

Målet har varit att skriva en akademisk uppsats som problematiserar tänkandet kring medborgardialog och ifrågasätter planerarens ansvar utifrån ett demokratiskt perspektiv. Syftet är att uppsatsen skall fungera som ett personligt utvecklande underlag för fortsatt diskussion kring medborgardialog med fokus på exkludering av vissa grupper av människor, i det här fallet personer med invandrabakgrund.

MATERIAL & METOD

Arbetet redovisas som en akademisk uppsats till största del baserad på litteraturstudier som kompletterats med samtal med yrkesverksamma planerare. Arbetets upplägg består av en första, inventerande del som grundlägger den bakgrundsinformation som behövs för att ta sig vidare till arbetets andra, kritiskt granskande del. De två första delarna blir i sin tur ett underlag för tredje delen av uppsatsen som behandlar frågeställningen som rör utanförskap i medborgardialogen. Den fjärde och avslutande delen består av verklighetsförankring i form av sammanställningen av de tre samtalen som genomförts.

Figur II – Uppsatsens upplägg. (Figur skapad av Anna Eklund 2015-05-19)

Materialets ursprungsvariation (i form av vetenskapliga artiklar, lagar, myndighetsdokument, samtal med kommunanställda, populärkulturella källor etc.) tillåter inte bara diskussion kring innehållet, utan även möjligheten att föra en diskussion utifrån vilket sammanhang texten är skriven.

Litteraturstudier

Litteraturen har samlats in genom sökningar online i databaser som Epsilon, Google och Google scholar. Sökord som använts har varit exempelvis; medborgardialog AND stadsplanering, brukarmedverkan AND stadsplanering, medborgardialog AND kritik, citizen participation AND urban planning, integration AND urban development, ethnicity AND urban planning. Exkludering har skett i form av bortval av studentarbeten som förstahandskälla, dock har relevanta arbetens referenslista använts som språngbräda för fortsatt sökning. De böcker som har lånats från SLU:s bibliotek är utvalda då de förekommit i referenslistan hos relevanta vetenskapliga artiklar eller studentarbeten. Genom mailkontakt med Vera Vincenzotti som är universitetslektor i landskapsarkitektur vid SLU tillkom ett flertal länkar med vetenskapliga artiklar som berörde landskapsperception och etniska minoritetsgrupper, vilket blev ett intressant och viktigt inslag i uppsatsen. Även den information och de styrdokument som Boverket har publicerat på sin hemsida har varit en bra bas att utgå ifrån för vidare, mer kritiska reflektioner.

Samtal med planerare

Det är väsentligt att klargöra att samtalen inte genomfördes i syfte att sammanställa statistiskt generaliserbara slutsatser, utan för att tillföra ett mer verklighetsförankrat perspektiv till den information som litteraturstudierna givit. Efter förslag från handledare kontaktades person A som kunde föreslå ytterligare personer att kontakta som var relevanta för uppsatsen. Kriterierna för de som kontaktades var att de skulle vara yrkesverksamma planerare i Malmö kommun med erfarenhet av medborgardialog. Sammanlagt kontaktades fem personer via mail, varav tre av dem slutligen ställde upp för samtal. Samtalen utfördes över telefon med de som tackat ja till medverkan efter mailkorrespondens där uppgifter om uppsatsen angivits. Då samtalen genomfördes via telefon och anteckningar fördes parallellt för hand, blev de berörda personerna inte ordagrant citerade och deras åsikter har istället återgetts i texten efter egen tolkning. På grund av detta har bedömningen gjorts att det inte är väsentligt att namnge de tillfrågade och inte heller de projekt som nämnts i samtalen som kan exponera samtalsobjektens identitet. Alla samtalen utgick inledningsvis från ett intervjuformulär men övergick till ett mer dynamiskt samtal efter bedömningen att strikt fasthållning vid det skrivna formuläret inte var optimalt för resultatet.

AVGRÄNSNINGAR

Som tidigare nämnts har den här studien inte för avsikt att redovisa konkreta exempel på olika metoder för medborgardialog, vilket har exkluderat exemplifierande av detta. Fokus har legat på medborgardialog i svenska förhållanden, vilket har gjort att de exempel på styrdokument som återgivits alla är författade av svenska organisationer. Alla samtal har begränsats till att utföras med planerare som arbetar i Malmö, vilket valdes utifrån praktiska skäl i egenskap av hemort samt bedömts vara ett intressant exempel utifrån stadens storlek och förutsättningar. När det gäller de grupper som vanligtvis inte fångas upp i medborgardialog begränsas de här till att representeras av personer som invandrat till Sverige från ett annat land. Detta för att det i sammanhanget ger en tydlig utgångspunkt för vidare diskussioner kring integration och delaktighet i utformningen av stadens rum.

Medborgardialog är ett brett ämne med möjlighet till mängder av olika infallsvinklar. Faktainhämtningen har begränsats för att passa målet med uppsatsen, vilket i det här fallet var att röra sig i den distans som finns mellan vad som sägs i teorin om medborgardialog och vad som faktiskt sker i praktiken.

BEGREPPSFÖRKLARINGAR

Planerare innebär den övergripande benämning på de som arbetar med stadsplanering.

Medborgare är den generella beskrivningen på den person som är bosatt eller arbetar i den berörda kommunen. Texten berör det faktum att det svenska medborgarskapet inte är väsentligt i sammanhanget för att omfattas i begreppet.

Medborgardialog syftar i uppsatsen till den insats i planeringsprocessen som går utöver det ofta obligatoriska samrådet.

Medborgarinflytande är den makt invånare i staden har att påverka. Medborgardialog är en typ av medborgarinflytande.

Invandrare betyder i uppsatsen och enligt Nationalencyklopedin (Hammar 2015): ”Person som flyttar från ett land till ett annat för att bosätta sig där en längre tid, enligt folkbokföringen i Sverige minst ett år”. Det här kan vara ett problematiskt och ofrivilligt politiskt uttryck som i uppsatsen ämnas att läsas neutralt. Ordvalet kvarstår efter mindre lyckade försök att finna ett lika deskriptivt alternativ. Det är dock viktigt att poängtera att invandrare är ett icke enhetligt begrepp som inrymmer väldig variation inom gruppen och därmed olika stora förutsättningar att påverka i exempelvis stadsplanering. Jag är också medveten om att invandrare inte per definition är likställt med en socialt utsatt grupp, men ordet används i uppsatsen som ett väldigt förenklat samlingsbegrepp.

DEL 1. VAD ÄR MEDBORGARDIALOG?

Medborgardialog innebär i det här fallet det informationsutbyte som eftersträvas mellan invånare och planerare i planeringsprocessen. Beredningen för medborgardialog i Region Skåne (2013, sid. 1) sätter ord på den mest grundläggande delen av definitionen; nämligen att en lyckad dialog kännetecknas av att de deltagande växlar mellan att lyssna och att tala. Vidare skriver de att syftet med medborgardialog alltid skall vara att uppnå en utökad förståelse mellan två parter, inte att vardera part skall diskutera fram sin sak med målet att få igenom så mycket som möjligt för egen vinnings skull (Region Skåne 2013, s. 1).

VAD SÄGER REGELVERKEN OM MEDBORGARDIALOG?

Stadens fysiska utformning är något som historiskt sett endast var en angelägenhet för landets högst uppsatta, med starkt fokus på bland annat krigsberedskap. Efterhand utvecklades stadsplaneringen mer till att handla om att rättvist mäta ut tomter, men styrdes fortfarande enväldigt av de som ansågs vara yrkesskickliga stadsingenjörer och lantmätare (Dunér & Hall 1997). Sedan dess har mycket hänt och processen har utvecklats till att nu i högsta grad anses vara en demokratisk fråga för allmänheten. Den utvecklingen har inneburit en sådan prioritering att det idag till och med är lagstiftat att stadens medborgare ska involveras i stadsplaneringsprocessen.

Plan- och bygglagen

Den lag som reglerar bestämmelserna kring planläggning av mark och vatten och om byggande i Sverige kallas Plan- och bygglagen (2010). Den reglerar i huvudsak inte planeringen i sig utan snarare de processer som leder fram till att planer senare kan antas. Formuleringen av lagens syfte indikerar vikten av att interagera med medborgarna i planeringssammanhang. Den lyder som följer:

Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer (Plan- och bygglagen 2010).

Det innebär att det övergripande målet är att planeringen ska bidra till en livsmiljö som är hållbar och att detta uppnås bland annat genom att involvera invånarna i processen. För att det här ska fungera krävs att samhällsutvecklingen inkluderar medborgarna genom en viss transparens i planeringen. Det är när insyn möjliggörs som en chans att påverka uppenbarar sig, och det är först då det går att bli en del av resultatet. Plan- och bygglagen (2010) behandlar även avvägningen mellan allmänna och enskilda intressen, och dess bestämmelser ska främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsvillkor. En grundläggande del i plan- och bygglagen handlar om att skapa bra förutsättningar för medborgarinflytande och syftet är att lagen ska underlätta för att främja människors aktiva deltagande i beslutsfattandet (Plan- och bygglagen 2010).

Samråd

Som en del i att låta medborgarna komma till tals i kommunens planeringsprocess föreskriver plan- och bygglagen (Plan- och bygglagen 2010) det obligatoriska moment som kallas samråd. Samrådet innebär

förutom att kommunen ska samråda med länsstyrelsen, berörda kommuner och regionplaneorgan även att kommunens medlemmar och övriga intressenter kan engagera sig i besluten (Boverket 2015, s. 6). Plan- och bygglagen (2010) säger att syftet med samrådet är att möjliggöra insyn och påverkan för bland annat medborgarna, vilket ska resultera i ett så brett och välunderbyggt beslutsunderlag som möjligt. Kommunen är bland annat skyldig att under samrådet framföra bakgrunden till planförslaget, förslagets innebörd samt vilka konsekvenser ett realiserande av förslaget förväntas få. Därefter ska kommunen redovisa samrådets resultat i en samrådsredogörelse som ska innehålla de förslag samrådets åsikter har lett fram till, och sedan finnas med i själva planförslaget (Plan- och bygglagen 2010). När planförslaget är utvecklat måste kommunen ställa ut den aktuella versionen i minst två månader, och dessförinnan ha meddelat förekomsten av utställningen i god tid. Det är föreskrivet att detta skall meddelas på kommunens anslagstavla samt i en ortstidning. Förutom att länsstyrelsen under utställningstiden ska avge ett granskningsyttrande som ser till att förslaget samspelar med de mål som satts upp, kan medborgarna även lämna skriftliga synpunkter på planförslaget. När utställningstiden har avslutats säger plan- och bygglagen att kommunen ska sammanställa de eventuella synpunkter som framkommit, samt redovisa de uppdaterade förslag som synpunkterna resulterat i. Om det skulle vara så att förslaget har genomgått några större förändringar ska kommunen ställa ut förslaget på nytt (Plan- och bygglagen 2010).

MEDBORGARDIALOGENS SYFTE

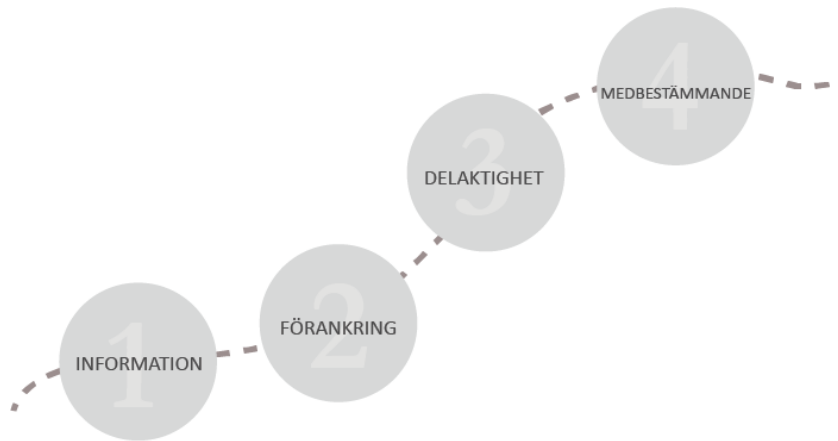
Den förvaltningsmyndighet som arbetar med samhällsplanering, stadsutveckling, byggande och boende på uppdrag av riksdagen och regeringen kallas Boverket. De har gett ut kompendiet *Vägledning om medborgardialog vid fysisk planering* i syfte att diskutera och förklara begrepp och metoder som rör medborgardialog (Boverket 2015). Som ovan nämnt är kommunen skyldig att hålla samråd med medborgarna om nya planer som ska antas. Enligt kompendiet kan materialet som presenteras vara relativt långt kommet i processen när själva samrådet äger rum, vilket innebär att flera ställningstaganden och beslut redan är mer eller mindre fastslagna. Det gör att det kan bli problematiskt och omständligt att genomföra några större förändringar i materialet, vilket också är anledningen till att medborgardialog förts in som ytterligare ett alternativ i stadsplaneringsprocessen. Boverket (2015) fastslår också att medborgardialogen borde äga rum i ett tidigare skede än vad som är lagstadgat i samrådet för att bli ett meningsfullt verktyg, då beslutsunderlaget kan förbättras avsevärt genom tillvaratagandet av medborgarnas kunskap, erfarenheter och behov (Boverket 2015, s. 6).

Boverket (2015, s. 17) skriver att ett av medborgardialogens stora syften är att fylla kunskapsluckor gällande platser i staden, då invånarna på en plats med största sannolikhet innehar en unik kunskap kring hur områdena används och uppfattas. Invånarna kan uppleva platserna under alla tider på dygnet och i alla årstider och vet därmed detaljer som planerare oftast inte kan sätta sig in i genom några få platsbesök. Vidare skriver de att planerare är utbildade i att tolka och analysera miljöer, men den omfattning av tid som krävs för att förstå en plats fullt ut kan kräva kompletterande kunskap. Med detta i åtanke påtalas ännu en gång samrådets sena förekomst i planeringsprocessen en stor brist, då det krävs ett brett underlag för att kunna genomföra konsekvensbedömningar av flera olika utformningsalternativ (Boverket 2015, s. 17). Underlaget bör enligt Boverket (2015, s. 17) bestå av en sammanvägning av kompetens från invånarna och planerarna, vilket gör att dialog med berörda parter måste ske tidigt för att kunna utvecklas på bästa sätt.

DELAKTIGHETSTRAPPAN

För att få klarhet i dialogens olika dimensioner utifrån inflytande i planeringsprocessen utgår Boverket (2015, s. 12) från en modell kallad ”Delaktighetstrappan”. Den är baserad på en modell som Sveriges kommuner och landsting m.fl. har utvecklat med den amerikanska forskaren Sherry Arnsteins *Delaktighetstrappan* (eng. *Ladder of participation*) som utgångspunkt. Stegen är uppdelade utefter en ökande gradering av medborgarnas inflytande (Boverket 2015, s. 12). I uppsatsen är det relevant att visa på Boverkets modifierade version av delaktighetstrappan snarare än originalet, då den är uppdaterad och anpassad till svenska förhållanden.

Det föreligger egentligen ingen värdering av delaktighetstrappans olika steg, även om graden av involvering skiljer sig åt i vardera nivå. Däremot är det viktigt att uppmärksamma att nivå 2, 3 och 4 innebär möjlighet till inflytande genom dialog, medan nivå 1 bara handlar om informationsspridning genom envägskommunikation (Boverket 2015, s. 12). Poängteras bör att nivå 1 kan vara minst lika väsentlig som de övriga stegen, och ofta en förutsättning för att processen ska kunna ta sig vidare uppåt i trappan. Dock går inte enkelriktad konversation under begreppet dialog, vilket gör att en viss försiktighet med formuleringarna kan vara att föredra. Boverket (2015, s. 13) menar att stegen är tidsmässigt oberoende av varandra, och att det under en dialogprocess är vanligt att man rör sig fram och tillbaka mellan nivåerna även om det ofta är ofrånkomligt att ha information som första steg. Trots att hela medborgardialogens uppbyggnad och syfte skiljer sig väldigt åt beroende på vilken nivå av deltagande som eftersträvas, går samtliga steg fortfarande under begreppet ”medborgardialog”.

Figur III – Delaktighetstrappan. (Figur skapad av Anna Eklund 2015-05-19 efter fri tolkning av Boverkets (2015, s. 12) version)

Nivå 1 – Information

Medborgarna informeras.

Nivå 2 – Förankring

Förankring i form av någon sorts konsultation, då medborgarna tillfrågas för att ge synpunkter på redan valda förslag och alternativ.

Nivå 3 – Delaktighet

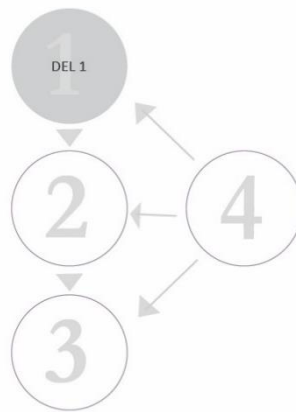
Detta steg innebär större involvering av medborgaren, då denne deltar rent konkret i skapandet av ett förslag. Här får medborgaren framföra personliga synpunkter och tycka till angående olika lösningar i dialog med företrädare från kommunen. För att detta steg ska uppfyllas kan det krävas att medborgaren deltar i processen från ett tidigt till ett sent skede.

Nivå 4 – Medbestämmande

Medborgarna är med och bestämmer genom deltagande i beslutsfattande, exempelvis genom en lokal folkomröstning.

DEL 1 - SAMMANFATTNING

Medborgardialog är den process som genom kunskapsinhämtning från både planerare och invånare ska leda till ett mer verklighetsförankrat underlag i stadsplaneringen. Dess stora syfte är att ge planerare möjlighet till unik insikt genom invånarens lokala platskännedom. I teorin finns möjlighet till medborgarinflytande genom samråd, men dess många brister gör att fördelarna kan utebli. Delaktighetstrappan visar på medborgardialogens varierande syften som trots sina olikheter går under samma begrepp.

Figur IV – Uppsatsens upplägg, del 1. (Figur skapad av Anna Eklund 2015-05-25)

DEL 2. MEDBORGARDIALOGENS PROBLEMATIK OCH FÖRUTSÄTTNINGAR

Föregående kapitel beskriver medborgardialogens ambitioner utifrån relevanta styrdokument som tagits fram för medborgardialog i Sverige. Följande kapitel tar upp de återkommande kritiska aspekter som utgör kärnan i den pågående diskussionen kring medborgardialog.

ETT AKTUELLT BEHOV I ETT INDIVIUDALISTISKT LAND

Förutom konstaterandet att medborgardialogen kan öka förslagets validitet i stadsplaneringsprocessen, går det även att anta att det finns en politisk aspekt av dess värde sett ur ett större perspektiv. Under 1960- och 1970-talen var möjligheten större för stadens invånare att göra sina röster hörda genom den väldiga uppkomst av olika typer av medborgarrörelser. Idag har det brinnande engagemanget klingat av, trots att förändringar i samhället enligt forskare och debattörer har gjort att det faktiska behovet av medborgardeltagande har ökat (Abrahamsson 2012, s. 12; Khakee 2006, s. 11). Abdul Khakee (2006) är professor emeritus vid institutionen för planering och miljö på KTH och skriver om denna paradox i sin artikel *Medborgardeltagande i samhällsplanering* där han påstår att de förändringar vårt samhälle håller på att genomgå i strävan mot att bli mer hållbart, innebär ett ökat behov av medborgardialog.

Trots det ökade behovet menar Khakee (2006) att Sverige har blivit mer individualiserat med mindre fokus på kollektivism och solidaritet, och det förefaller som om vi inte längre är lika tillfredsställda med att låta oss representeras som grupp av en individ (Khakee 2006, s. 11). Enligt Sveriges kommuner och landsting (2008) är detta en indikator på varför skillnaderna i vårt valdeltagande har ökat både mellan och inom olika kommuner, med allra störst skillnad när det gäller olika socioekonomiska bakgrunder. De menar att det är färre medborgare som är partipolitiskt aktiva, och att de som fortfarande engagerar sig ofta tillhör en högre medelålder. Det innebär i sin tur att en allt större grupp upplever att de inte kan eller vet vägen för att påverka den lokala samhällsutvecklingen (Sveriges kommuner och landsting 2008, s. 5). Khakee (2006, s. 12) förklarar det bristande intresset för kollektivets bästa med förändringen av vår syn på välfärdssamhället.

Uppkomsten av en större internationell konkurrens har inneburit ökad ekonomisk återhållsamhet och svårighet att tillgodose individens krav på ekonomisk stabilitet och social trygghet. Statens roll för individens välbefinnande har därmed minskat, och det är denna förändrade välfärdspolitik som har gjort att människans förtroende för staten har avtagit (Abrahamsson 2012, s. 10). Vår tilltagande avsaknad av en gemensam värdegrund har gjort att vi inte längre litar på att en representativ demokrati för fram vår åsikt, vilket i planeringssammanhang gör att dialog mellan planerare och andra relevanta aktörer är väsentlig för att kunna arbeta fram en överenskommelse om kollektiva intressen (Khakee 2006, s. 12). Fördelarna som kan komma med ett samhälleligt engagemang är viktiga, och det kan i dagsläget vara essentiellt att få stadens medborgare att engagera sig i större skala igen. Boverket (1998) skriver:

Medborgarnas delaktighet i en sådan planering ger samhällsekonomiska fördelar i form av förstärkt medborgaranda och fördjupad demokrati men också mer direkta ekonomiska och planeringsmässiga vinster (Boverket 1998, s. 2).

För att den här typen av positiva effekter skall uppkomma behövs en uppdatering kring hur man idag arbetar med medborgardialog. Sveriges kommuner och landsting (2008, s. 5) menar att det krävs investering av både tid och engagemang från kommunerna för att uppnå några större framgångar med medborgardialog. Detta för att få möjlighet att prova olika metoder i dialogen och därigenom tillskansa sig tillräckligt med kunskap om medborgarna i fråga för att finna det optimala sättet att kommunicera på (Sveriges kommuner och landsting, 2008, s. 5). Det innebär att det kan behövas särskilda insatser för att öka förståelsen för olika individer och kunna bemöta flera typer av människor på olika sätt.

SVÅRDEFINIERAT BEGREPP KAN LEDA TILL MISSUPPFATTNINGAR

Medborgardialogens intention är att välkomna ett medborgarinflytande och engagemang i staden, men dess vaga ramar gör att den stora framgången kan utebli. Delaktighetstrappan (Boverket 2015, s. 12) är ett försök att reda ut begreppet och få ordning på medvetandet kring graden av delaktighet, men dess effektivitet kan ifrågasättas. Arkitekten Emma Jonsteg (2015) är vd och grundare för Utopia arkitekter och aktiv samhällsdebattör inom ämnet samhällsutveckling. I sin krönika *Medborgardialog - modeord med problem eller potential?* riktar hon kritik mot medborgardialogen som vedertaget grepp för att öka medborgarinflytandet. Hon menar att grundproblematiken med hela fenomenet är att definitionen är oklar och leder till att både allmänheten och offentliga aktörer missuppfattar vad det faktiskt är;

Medborgardialog är ett allt annat än tydligt definierat begrepp, som kan rymma allt från grundforskning till beslutshjälp, men i praktiken i många fall mest handlar om en förankringsprocess för att stävja protester mot redan fattade beslut (Jonsteg 2015).

Jonsteg (2015) anser också att det verkar finnas en alltför stark tilltro till vad medborgardialogen ska resultera i, åtminstone med de brister som den besitter idag i form utav otydliga syften, begränsade resurser och bristande engagemang hos invånarna och kunskapsluckor hos politiker och tjänstemän. Hon menar istället att man bör se den stora ökningen av användandet utav någon form av medborgardialog som en indikator på att den lagstiftade planeringsprocessen brister när det gäller att involvera invånarna (Jonsteg 2015).

PLANERARE VS. MEDBORGARE

I medborgardialogen kan fördelningen av ansvar och inflytande mellan de inblandade vara ytterligare en källa till problematik. Om medborgarnas röster hörs starkare borde rimligtvis planerarnas röst bli svagare, men Boverket (1998, s. 9) menar att det är fullt möjligt för både medborgare samt politiker och planerare att uppnå en utökad makt i en samhällsplanering för hållbar utveckling, makten består bara av ett annat slag. De skriver att det tvärtom vore fördelaktigt om vardera grupp fick ett större ansvar inom sin arena, alltså att medborgarnas inflytande ökar samtidigt som politikerna får ett större ansvar att förvalta och förverkliga detta inflytande på ett meningsfullt sätt (Boverket 1998, s. 9). Även Jason Corburn (2003) är inne på samma spår där han argumenterar för ökat medborgarinflytande i sin artikel *Bringing local knowledge into environmental decision making*. Corburn (2003) diskuterar värdet av att föra in medborgarnas åsikter på en högre nivå i mer övergripande ärenden i staden. Han menar att planerare redan har en medlande roll mellan politiker, privata aktörer och andra beslutsfattare och att det nu är dags att förbättra sätten att ta in medborgarnas åsikter i de kommunala processerna (Corburn 2003, s. 420). Han argumenterar även för att professionellt respektive lokalt kunnande inte ska separeras i alltför stor utsträckning då det blir problematiskt att se dem som motpoler till varandra. I linje med Boverkets (1998, s. 9) konstaterande menar han istället det är två olika

typer av kunskap som kompletterar varandra och tillsammans utgör ett mycket starkare underlag (Corburn 2003, s. 421).

MEDBORGARDIALOG UTAN AMBITION BLIR SYMBOLISK HANDLING

Ha ett ärligt uppsåt med dialogen annars kan förtroendet urholkas och intresset för att delta i framtida dialoger minska. Det är viktigt att det finns en reell möjlighet för medborgarna att påverka (Boverket 2015, s. 33).

I citatet lyfts vikten av att ta tillvara på det som framkommer i medborgardialogen, så att den inte genomförs i form av en symbolisk handling för att politiker och tjänstemän ska kunna hålla ryggen fri. Poängen med medborgardialog är att bredden av information den förhoppningsvis ger ska kunna resultera i en stadsplanering av högre kvalitet. Dock saknas det idag forskning på att detta verkligen är utfallet av genomförd medborgardialog. Resultaten varierar idag beroende på hur informationen som framkommit i medborgardialogen har hanterats, antagligen på grund av bristen på standardiserade system för medborgardialog (Boverket 2015, s. 18). Khakees (2006) artikel diskuterar också värdet av medborgarnas åsikter och skriver att medborgardeltagande generellt sett bidrar till ett starkare underlag för planerare och beslutsfattare och kan därmed öka legitimiteten hos planerna och besluten. Det kan även bidra till att medborgarna känner ett ökat förtroende och delaktighet i planeringsprocessen. Dock finns risken att det bara betraktas av beslutsfattarna som ett symbolvärde, och för medborgarna är vikten av engagemanget direkt relaterat till den nytta deltagandet har gjort (Khakee 2006, s. 15).

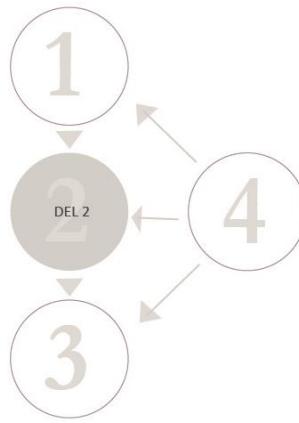
Idag arbetar nästan alla Sveriges kommuner med någon form av medborgardialog. Ystad och Sjöbo är exempel på orter där de aktivt satsat på införandet av nya typer av medborgardialog, och utfallet av detta har medie- och kommunikationsvetaren Marja Åkerström (2010) undersökt närmare i sin doktorsavhandling vid Lunds universitet. Hon menar att intresset var stort hos Ystad och Sjöbos invånare när fråge- och diskussionspaneler initierades i samband med satsningarna, men att engagemanget avtog succesivt ju längre processen fortskred. Åkerström (2010, s. 230) formulerar det som att dialogforumen fungerade mer som ”politisk kosmetika” istället för att verkligen bidra till att göra medborgarnas röster hörda. Hon förklarar att bakgrunden till vald formulering var att dialogens innehåll blev bortprioriterat, att politikerna använde tystnaden som maktteknik samt att medborgarna fick vänta orimligt länge på svar när de ställde frågor kring ämnen som ansågs vara kontroversiella. Politikerna uppfattades inte heller ha någon ambition att vilja anpassa språket till invånarna, utan ansågs ofta ge högrävarande svar (Åkerström 2010, s. 239).

Situationen i fråga är ett tydligt exempel på när medborgardialog används av slentrian för att det förväntas av kommunen, och det verkar råda brist på reflektion kring syftet och resultatet av projektet. För att liknande situationer inte ska uppkomma råder Boverket (2015) den som är tjänsteman i en medborgardialog att vara väl förberedd och att se till att starta dialogen i god tid. Det är viktigt att klargöra vilka förutsättningar som gäller och att vara tydlig med vad invånarnas åsikter kan resultera i för att minimera risken för besvikelse och missförstånd (Boverket 2015, s. 28). Det kan också vara avgörande för de som ansvarar för medborgardialogen att de reflekterar kring vilka målgrupper som är relevanta att nå ut till och på vilket sätt de ska involveras. Val av målgrupper är viktigt då det blir en grund till hur materialet presenteras samt hur informationen förmedlas (Boverket 2015, s. 31). Av respekt gentemot de privatpersoner som har engagerat sig är det också betydelsefullt att återkoppla och visa på vad deras engagemang har resulterat i, samt förklara

och motivera varför vissa förändringar eventuellt inte har blivit genomförda (Boverket 2015, s. 28). Återkopplingen till de som deltagit i medborgardialogen är ofta den del i processen som blir bortprioriterad eller glöms bort. Enligt Sveriges kommuner och landsting (2011, s. 24) är en bra och motiverad återkoppling direkt avgörande för om invånarna vill delta igen.

DEL 2 - SAMMANFATTNING

Kunskap från planerare och invånare bör ses som kompletterande istället för konkurrerande information. Medborgardialog kan ses som ett aktuellt behov då Sverige som land har blivit alltmer individualistiskt och med mindre tilltro till representativ demokrati. Dess mångfacetterade betydelse kan dock leda till missförstånd och utebliven positiv effekt. Att både planerare och invånare förstår och respekterar syftet med medborgardialog är ett måste för verklig framgång.

Figur V – Uppsatsens upplägg, del 2. (Figur skapad av Anna Eklund 2015-05-25)

DEL 3. INTEGRATION OCH MEDBORGARDIALOG

SVÅRIGHET ATT UPPNÅ RÄTTVIS REPRESENTATION

En medborgardialog som är välfungerande kan potentiellt stärka den lokala demokratin, ge bättre och mer slagkraftigt underlag till förslagen samt öka förtroendet mellan invånare och kommun (Boverket 2015). Dock kräver medborgardialogen ett visst engagemang, vilket medför risken att den enbart lockar till sig människor som redan har den kunskap och vilja att delta som krävs. Engagemanget i sig gör också att makten fördelas mellan de som faktiskt närvarar i dialogen och de som uteblir och därmed inte har något att säga till om (Boverket 2015, s. 15). Då uppstår risken att de som redan vet nog att utnyttja sina rättigheter i samhället tar ännu mer plats medan de som faller utanför ramen aldrig fångas upp. Enligt Sveriges kommuner och landsting (2011, s. 21) är framtagandet av ett representativt underlag från medborgardialogen visserligen prioriterat redan idag, men fokus är ofta riktat mot demografiska kategorier såsom ålder, kön och geografisk spridning. Erfarenheter från andra länder visar att dessa kategorier kan vara alltför snäva och verka begränsande när det gäller att spegla samhällets demografiska struktur, istället bör vardera kommun reflektera kring hur medborgardialogen ska läggas upp för att nå en högre verklighetsgrad (Sveriges kommuner och landsting 2011, s. 21).

Nazem Tahvilzadeh (2011, s. 13) har skrivit en avhandling om *Representativ byråkrati* och mot bakgrund av Demokratiutredningen 2000 och Maktutredningen 1990 konstaterar han att det demokratiska styrelseskick Sverige eftersträvar inte efterlevs i praktiken. Demokratins mål är att allas röster ska väga lika tungt, medan verkligheten visar på att samhällsklass, ålder, kön och etnicitet påverkar både ambition och möjlighet att påverka stadsutvecklingen. Socialt utsatta grupper som exempelvis arbetslösa, lågutbildade och personer med utländsk bakgrund har bevisat sämre möjligheter att göra sin röst hörd. Tahvilzadeh (2011, s.15) presenterar en teori som säger att aktörer i den offentliga förvaltningen förväntas agera neutralt men i verkligheten agerar omedvetet utifrån ursprung och social grupptillhörighet. Det innebär att en yrkesgrupp som ska hantera allmänna intressen, som exempelvis planerare, bör representeras av flera olika samhällsklasser (Tahvilzadeh 2011, s. 14). Då verkligheten inte ser ut på detta sätt idag går det att anta att medborgardialogens sammansättning av deltagare blir ännu viktigare.

Med största sannolikhet kommer inte alla folkgrupper i en stad automatiskt vara representerade i en medborgardialog. Därför framhäver Boverket (2015, s. 15) ansträngningen för att få med ett varierat deltagande så att dialogerna och mötena består av blandade grupper av människor. I styrdokumentet för medborgardialog från Sveriges kommuner och landsting (2011, s. 9) nämns också vikten av medvetenhet kring representationen av samhällets svaga respektive starka grupper i stadsplaneringsprocessen. De menar att det krävs en ständig analys för att avgöra vilka grupper som redan engagerar sig och därmed redan kommer till tals i styrprocesserna idag. Först då kan det avgöras vilka gruppers talan som uteblir och vilka metoder som ska utarbetas för att förändra detta och gå mot ett bredare beslutsunderlag (Sveriges kommuner och landsting 2011, s. 9). Boverket (2015) menar att en god dialog innebär att de som vill ska kunna komma till tals i medborgardialogen för att det sedan ska resultera i en mer konkret form av inflytande på en högre, beslutsfattande nivå. De poängterar dock att detta inte får ske på bekostnad av att den representativa

demokratin undermineras, då det är viktigt med ett fungerande system där demokratiskt valda representanter har rätt att ta beslut å medborgarnas vägnar (Boverket 2015, s. 15).

BRISTANDE PRIORITERING AV INKLUDERANDE INVOLVERING

I Plan- och bygglagen (2010) benämns de som ska ges möjlighet till insyn och påverkan i planeringsprocessen som "kommunens medlemmar" och inte som "medborgare", för att i viss mån undvika exkludering. Och trots att begreppet "medborgardialog" används menar Boverket (2015) att det formella medborgarskapet i en kommun inte är ett krav för engagemang. Istället ska uttrycket tolkas som ett samlingsnamn för alla som bor eller verkar i det aktuella området eller på annat sätt är berörda av planeringen (Boverket 2015, s. 11).

Trots denna vilja att få alla grupper av invånare att känna sig inkluderade är det svårt att få alla invånare i en stad att engagera sig. Sveriges kommuner och landsting (2008, s. 26) skriver om exemplet Huddinge, där de haft som mål att i ett projekt om medborgardialog involvera stadens alla invånare oavsett samhällsklass, ålder eller bakgrund. De grupper av medborgare som inte var representerade från befolkningen var främst ungdomar och invandrare. För att komma tillrätta med detta tog ansvariga från kommunen särskild kontakt med representanter från dessa grupper, vilket ledde till blandad respons. Ungdomarna hade inget emot att kontaktas och samlas i egenskap av sin grupp tillhörighet, medan invandrarna fortfarande upplevde ett utanförskap just på grund av att de inte blev inkluderade i egenskap av invånare utan istället i egenskap som invandrare. Det här sätter fingret på en komplex situation som visar på att arbetet med att arbeta fram nya metoder för att undvika exkludering av vissa folkgrupper måste fortsätta (Sveriges kommuner och landsting 2008, s. 26).

Ett argument för att dessa processer bör uppdateras för att fungera optimalt är just det faktum att sammansättningen av vårt moderna samhälle har förändrats genom tillströmningen av flyktingar. Sveriges städer har på grund av oroligheter i resten av världen blandats upp med invånare från andra länder som kan besitta helt andra erfarenheter och referenser än de svenskfödda. Enligt statistiken (SCB 2015) är 16 % av Sveriges befolkning födda i ett annat land, vilket skulle kunna ses som en tillgång då det bidrar till exponering av nya multikulturella ingångar i stadsplaneringen (Rishbeth 2010). Det verkar emellertid finnas ett bristande intresse hos planerare när det gäller att ta tillvara på invandrarnas brokiga bakgrund och erfarenheter. Khakee skriver:

Enligt en enkätundersökning bland svenska planerare finns det en utbred uppfattning att det inte finns något särskilt behov av att ta hänsyn till invandrare och inte heller finns någon regelbundet uppdaterad översikt av de preferenser och behov som olika invandrargrupper har (Khakee 2006, s. 13).

Att på det här sättet bortse från en hel folkgrupp kan få försvärande konsekvenser när målet är att nå ut och representera städernas invånare på ett nyanserat och rättvist sätt. I antologin *Den delade staden* förklaras två väsentliga attitydskillnader kring bemötandet av invandrare. En del länders invandrapolitik eftersträvar så kallad assimilation, det vill säga önskan att nyanlända ska bli så lika landets ursprungliga befolkning som möjligt. Sverige har tagit avstånd från detta genom att sätta politiska mål som istället syftar till att bevara den etniska identiteten och kulturarvet hos varje enskild individ, samt rätten till delta i samhällslivet på samma villkor som den infödda befolkningen (Magnusson 2001, s. 13). Detta borde avspeglas även i stadsplaneringen, och Khakee (2006) menar att det framförallt krävs riktiga villkor mellan olika kulturella grupper för att multikulturalismen skall vara välfungerande. Han skriver att det har att göra med en känsla av

politisk tillhörighet likväl som känslan av att känna sig välkommen och accepterad i stadsgemenskapen (Khakee 2006, s. 13).

LYHÖRD STADSPLANERING FÖR MULTIKULTURELLA STÄDER

Integration och delaktighet är ord som också är sammankopplade med en välfungerande stadsplanering och det finns anledning att dra paralleller mellan de båda. Det gäller att se staden som en helhet och planera för att alla bostadsområden ska få samma möjligheter att utvecklas. I urbana miljöer där skiftande kulturer är ett faktum blir detta en förutsättning för att en skapa social tillhörighet där hela befolkningen har rätt till stadens alla rum (Abrahamsson 2012, s. 12). Delaktighet i stadens fysiska utformning är en form av integration, och det kräver att vi lyssnar på dem som kommer hit med andra erfarenheter, eftersom deras vision av ett fungerande stadsrum kanske ser annorlunda ut. Den brittiska landskapsarkitekten Clare Rishbeth (2010) föreläser vid Sheffields universitet och har forskat om utformning och upplevelse av landskap med utgångspunkt från ett multikulturellt perspektiv. Precis som Tahvilzadeh hävdar Rishbeth att folk från etniska minoriteter sällan är representerade i yrken som rör design och planering av omgivningen och menar att detta är en ännu större anledning till att planerare måste ta hänsyn till den multikulturella delaktigheten (Rishbeth 2010, s.351; Tahvilzadeh 2011, s. 14).

Rishbeth (2010, s. 351) skriver också att vi måste belysa diskussionen kring hur vi bäst hanterar ett multikulturellt samhälle och utgå från det faktum att lika behandling av människor ibland innebär att vi måste svara till dess olikheter. Bakgrund och härkomst kan vara en viktig faktor i hur man använder och uppfattar landskap, och en anledning till detta kan vara att människor ofta hyser positiva känslor till miljöer som påminner dem om platser de vistats på i sin barndom. Det kan vara så att kopplingarna till barndomens miljöer blir starkare då livet är präglad av en flykt till ett annat land, medan positiva anledningar till flytt har visat på lägre känslor av nostalgi kopplat till hemlandet (Rishbeth 2010, s. 354). Forskning visar också på att olika etniska grupper kan ha tendenser till olika beteendemönster när det gäller användandet av offentliga platser. I studierna visade det sig att asiater generellt sett föredrog att använda parken som en plats att äta och socialisera sig på genom stora familjeträffar (Rishbeth 2010, s. 355). Latinamerikaner använde parkerna ofta, gärna i stora sociala grupper i sammanhang som involverade mat. Afroamerikaner i sin tur värderade sport, socialt umgänge och avslappning högt, medan kineser framhävde vikten av vackra, estetiska element och en lugn omgivning. Det framgick också att de inrikes födda (som i studien utgjordes av briter) hellre spenderade tid i parken på egen hand, eller antingen joggade eller promenerade förbi (Rishbeth 2010, s.356).

Det är relevant att poängtera att detta inte är allmängiltig fakta om olika etniciteter, utan individuella analyser av resultat som flera undersökningar har gett upphov till. Även valet av kategoriseringar är en direkt översättning från studien. Det är viktigt att problematisera den övergripande generalisering av etniska grupper som görs, då individen är mycket mer än bara sitt ursprung. Samtidigt kan det i det här fallet vara relevant att visa på forskning som gjorts för att belysa eventuella olikheter i användandet av offentlig mark relaterat till annan härkomst. Det stärker argumentationen för involvering av andra grupper än de inrikes födda i stadsplaneringen, samt det faktum att planeraren kan gå miste om mycket information om personer med annan etnicitet inte involveras i medborgardialogen. Rishbeth (2010, s. 356) tar sitt hemland Storbritannien som exempel. Där är merparten av de allmänna parkerna designade att spegla norra Europas kulturpreferenser, vilket har resulterat i en stark dominans av parker i naturromantisk stil. Utformningen främjar vissa aktiviteter såsom promenader, rasta hundar, njuta av utsikten etc. Rishbeth frågar sig om den

typen av design exkluderar en sorts användande enbart i egenskap av sin utformning, samt om parkernas befintliga egenskaper måste ifrågasättas för att kunna anpassas till ett mer multikulturellt samhälle (Rishbeth 2010, s. 356).

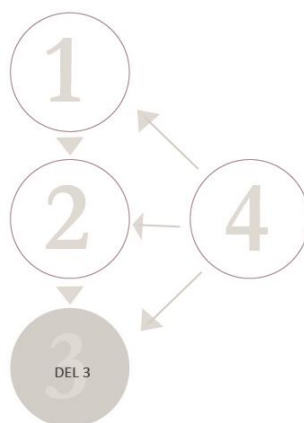
Precis som föregående författare har en holländsk studie vid Wageningens universitet (Bujis et al. 2009) analyserat vikten av att undersöka hur kulturella skillnader kan bidra till hur landskapet upplevs. De undersökte hur infödda holländare och invandrare från i huvudsak islamiska länder responderade till olika grader av vildvuxen respektive välskött natur. Resultaten visade att majoriteten av holländarna föredrog vildvuxen natur medan majoriteten av invandrarna föredrog en väldigt ordnad natur med hög skötselintensitet. I många europeiska länder är normen att bevara naturen så vild som möjligt, vilket ställer sig i motsats till vad nämnda studie menar att invandrarna i fråga föredrog (Bujis et al. 2009). Om landskapsarkitektur ska omfatta variationen av värderingar som framkommer i ett multikulturellt samhälle kan reflektion kring de kulturella olikheter som finns behövas. Medborgarinflytande i stadsplaneringen kan ses som en demokratisk rättighet, och med hänsyn till detta menar Rishbeth (2010) att det bör ligga i planerarnas intresse att involvera även de grupper som inte självmant tar den plats de som invånare i en stad har rätt till.

A landscape that is an honest reflection of contemporary society, that embodies a dynamic and multi-faceted culture, is a concern for all British people; it is not confined to an ethnic minority interest. Landscape architecture as a discipline needs to continue developing its strong tradition of evolution and adaption of cross-cultural influences as a means for society to explore its cultural identity (Rishbeth 2010, s. 364).

Sociologen Moa Bursell (*Morgonpasset i P3 - Gästen* 2015) hävdar att en fungerande integration i samhället aldrig kan ske enbart genom ansträngningar från den invandrade, utan att det ligger minst lika mycket ansvar på det mottagande landet för att integrationen ska ha en chans att lyckas. Forskning visar också på att känslan av bidragande till samhället är en viktig förutsättning för att kunna känna tillhörighet (Abrahamsson 2012, s. 12). Med detta i åtanke kan ovan nämnda ansvarstagande göras giltigt även i stadsplaneringen. Khakee (2006) menar även att planeraren bär ett personligt ansvar för hur väl processen med stadens invånare skall falla ut. Han poängterar vikten av att de ansvariga för medborgardialogen reflekterar över de värderingar och normer de har med sig i mötet med medborgare, samt hur de hanterar och interagerar dennes önskemål med befintliga krav i planprocessen. Där kan även planerarens vanor i form av arbetssätt och värderingar komma att utmanas och behöva ställas inför omprövning (Khakee 2006, s. 19).

DEL 3 - SAMMANFATTNING

Medborgardialogens sammansättning är avgörande för dess utfall, vilket gör att en relevant och demokratisk representation är att eftersträva. Då detta inte är en självklarhet kan extra ansträngning krävas för att nå ut till dem som vanligtvis inte tar plats. Invandrare är en av de grupper som ofta uteblir i representationen, och ingen större ansträngning görs för att ändra på detta. Det kan innebära att viktig information går förlorad eftersom bakgrund och ursprung kan utgöra en viktig faktor i hur utemiljöer uppfattas och används. Detta i sin tur kan göra att integration förhindras då stadsplanering är ett sätt att vara delaktig i samhället.

Figur VI – Uppsatsens upplägg, del 3. (Figur skapad av Anna Eklund 2015-05-25)

DEL 4. MEDBORGARDIALOG I PRAKTIKEN GENOM MALMÖ STAD

Följande del ställer de föregående tre mot en verklig kontext i form av en kort introduktion av Malmös syn på medborgardialog, samt genom en sammanställning av verksamma planerarens åsikter kring ämnet.

ÖVERGRIPANDE OM MEDBORGARDIALOG I MALMÖ

Malmö är en Sveriges kommuner som har tagit fram principer för medborgardialog som ska användas för att göra den till ”en regelbunden företeelse i politiska processer” (Sveriges kommuner och landsting 2011, s. 9). Dokumentet är inte bindande men ger riktlinjer att förhålla sig till som tjänsteman. Principerna som fastslagits handlar bland annat om att ett ställningstagande till nyttan av medborgardialog som alltid ska tas vid beslut som rör Malmöborna, och att medborgarna allra minst ska ha rätten att bli hörda när beslut om medborgardialog har fattats. Det handlar även om att medborgarna ska informeras när framställning eller ändringar av exempelvis planer föreslås. En annan viktig punkt är att det ska göras tydligt för malmöborna redan tidigt i processen hur deras åsikter kommer att tas om hand och i vilken utsträckning de kan påverka resultatet. Dock görs det väldigt tydligt i styrdokumentet att det slutgiltiga beslutsfattandet alltid ligger hos de som är förtroendevalda i nämnder och styrelser (Sveriges kommuner och landsting 2011, s. 9).

Som tredje största stad i Sverige och på grund av sitt läge nära kontinenten har många flyktingar sökt sig till Malmö. Idag är de en viktig del av stadens sammansättning och utgör en stor del av Malmös identitet som multikulturell stad (Stjernfeldt Jammeh 2015). För att vara en del av en stad krävs dock mer än att bara befinna sig i staden och uppta fysisk plats, som tidigare nämnt krävs det en känsla av delaktighet. Kommission för ett hållbart Malmö (2010, s. 1) har i sin slutrapport sammanställt vilka satsningar som behövs för en socialt hållbar framtid. De skriver att Sverige är ett av världens länder med längst medellivslängd och betydligt mindre risk för social utsatthet, men trots detta fortsätter skillnaderna i hälsa mellan olika sociala grupperna att öka. I Malmö har folkhälsan förbättrats generellt, men klyftorna mellan olika stadsdelar ökar stadigt. Folkhälsa kan vara viktigt att titta på då det är en måttstock på hela samhällets välmående och står i direkt relation till hur samhället förmår utvecklas socialt, ekonomisk och ekologiskt. En av slutsatserna kommissionen har nått är en önskan att utveckla ett socialt investeringsperspektiv. Det skulle innebära ett nytt förhållningssätt till sociala satsningar och en ambition att se det som investeringar och inte som kostnader (Kommission för ett hållbart Malmö 2010, s. 2). Kommissionen vill att detta nya förhållningssätt ska göra samhällssystemen mer jämlika och hjälpa till att minska socioekonomiska klyftor genom en ökad grad av samarbeten över sektorsgränserna och bidra till en demokratisering av styrningen.

SAMTAL MED PLANERARE I MALMÖ

Följande text är en sammanställning av de tre samtal som ägde rum över telefon med planerare som arbetar för Malmö stad. Istället för namn kommer benämningarna ”Person A”, ”Person B”, respektive ”Person C” att användas. Ordet ”Hen” har använts som neutralt pronomen. Samtalen ägde rum på följande datum; Person A: 150430, person B: 150428, person C: 150505.

Brist på standardiserad policy för medborgardialog

Vid frågan om det finns några utarbetade riktlinjer för hur man arbetar med medborgardialog i Malmö stad svarar samtliga att det inte är något de arbetar utefter. Person A berättar att det finns ett styrdokument från Sveriges kommuner och landsting (2011) som planerarna kan använda sig utav ibland, men att det bara fungerar vägledande. Malmö stad har alltså inte några bindande krav på att invånarna måste involveras utan det beror istället mycket på vem som blir ansvarig för projektet. Det medför att varje nytt projekt innebär ett ställningstagande för huruvida medborgardialog skall förekomma eller ej. Om det räknas in i budgeten för projektet eller inte beror mycket på styrgruppen och det personliga engagemang som eventuellt finns hos den som blir projektansvarig. Även person B styrkte att Malmö inte arbetar med någon generell policy, men nämnde att det finns politiska målsättningar som säger att medborgardialog bör utföras i stadsplaneringsprocessen. Som namnet förtäljer är de dock just målsättningar, och är därför varken bindande eller obligatoriska. Person B tror att övergripande processer i vardera kommun som tar fram generella direktiv kring medborgardialog hade underlättat och effektiviserat hur medborgardialog fungerar idag. Hen tror att det skulle kunna medföra att steget mot medborgardialog inte blir så långt och kräver lika mycket resurser varje gång.

Person C bekräftar att inga klara krav eller riktlinjer för medborgardialog finns att luta sig tillbaka på i Malmö stad. Hen menar att besluten om dess förekomst snarare är en av flera samtalspunkter som betas av under uppstrukturering av varje projekts innehåll och tidsplan. Person C nämner också att varje projekt har sin del av medborgarinflytande genom samrådet. Det görs för varje detaljplan och innefattar samrådet som hålls och även kort bakgrundsfakta via inbjudan som sänds ut med brev och e-post. Samrådet sker ofta i form av kvällsmöte med en powerpointpresentation, vilket gör att representationen kan begränsas i och med krav på engagemang och möjlighet att närvara kvällstid.

Medborgardialogens förekomst är inte alltid nödvändig

Samtliga av de tillfrågade var överens om att medborgardialog inte är motiverat i alla stadsplaneringsprojekt, utan att det bör ingå i planerarens yrkeskompetens att ta vissa beslut efter eget huvud. Person B menar att det krävs ständiga avvägningar för att avgöra när medborgardialogen verkligen är nödvändig. I praktiken är det en fråga om resurser, då genomförandet av en meningsfull medborgardialog kan vara kostsamt i fråga om tid och pengar. Hen anser att dialog med stadens invånare varken är nödvändigt eller optimalt i alla projekt. När det gäller mindre detaljplaner eller förändringar som inte är särskilt dramatiska anser personen i fråga att det snarare kan få som konsekvens att processen blir mer utdragen, inte att dess kvalitet ökar. Person B framhäver dock att det är ett svårt beslut att bestämma graden av delaktighet för invånarna, och hans personliga åsikt är att medborgardialog i högsta grad är motiverat när ett projekt kan komma att ha stor potentiell påverkan på ett stort område och därmed berör många människor. En annan situation där person B menar att det är nödvändigt med extra insatser på medborgardialog är i områden med stora socioekonomiska skillnader där det finns en högre mental tröskel till att engagera sig i samhälleliga frågor.

Enligt person A bör medborgardialog principiellt användas i någon form i alla projekt, då hen menar att det inte går att planera helt frikopplat från verkligheten. Dock innebär det inte alltid att det är lämpligt med den klassiska samtalsdialogen, trots att den kunskap som framkommer i direkta samtal kan vara ovärderlig. Det går istället att inhämta en mängd information via andra kanaler, som exempelvis genom medial bevakning av vad som händer i Malmö eller genom de folkvalda politiker som representerar invånarnas röster. Person A

anser också att medborgardialog bör vara nödvändigt i de sammanhang som är någorlunda konkreta med nära vardagskoppling, eller när projektet riktar sig till en definierad användargrupp. Att resonera kring exempelvis detaljplaner menar personen i fråga kan bli alltför ogreppbart då det ligger för långt bort i tiden och därför kan vara svårt för den som inte är insatt att ge värdefull kritik till. Person A tror istället att det blir mer värt för båda parter om det rör sig om projekt med korta tidsperspektiv.

Person C anser inte heller att medborgardialog alltid är nödvändigt, utan tycker att det är en fråga om hur många människor som är berörda, samt hur stor del av platsen som består av offentliga rum och därmed är platser som ska vara tillgängliga för allmänheten. I de fallen är medborgarnas åsikter viktig fakta, medan det i fall som gäller enskilda fastigheter och deras omgivning kan vara mindre betydande. Person A bedömer också att det finns en anledning att försöka hushålla med mängden medborgardialog. För mycket samtal som inte resulterar i något konkret kan resultera i missnöje, och det är något som har hänt ute i Rosengård i Malmö. Många projekt som behandlas därute rör stora strukturella förändringar och sträcker sig över långa perioder, vilket gör att det tar tid innan något faktiskt byggs.

Positiva erfarenheter av medborgardialog

Planerarna hade alla erfarenhet av projekt i Malmö stad som satsat större på medborgardialog än vad som vanligtvis görs, och de drog den gemensamma slutsatsen att resultaten som utvunnits ur dessa satsningar har varit fördelaktiga. Ingen av de tillfrågade kunde ge exempel på erfarenheter av medborgardialog som inte fallit väl ut, utan menade snarare att de projekt där de upplevt någon form av misslyckande kring medborgardialog var de projekt där den bortprioriterats helt på grund av bristande resurstillgångar.

Person B arbetade med ett projekt där fokus var att inkludera någon form av medborgardialog i stort sett från projektets början till dess slut. Personen i fråga hyser ett stort intresse för detta och drev på de högre instanserna för att få resurserna som krävdes för den mängd medborgardialog de ville genomföra. Hen lyckades motivera det med att platsen skulle bli ett pilotprojekt som i framtiden skulle bli strategiskt viktigt för hela stadsdelen. Målet för deras sätt att arbeta var att sänka trösklarna för medverkan i medborgardialogen och göra allt för att underlätta och locka till engagemang för fler målgrupper än de som vanligtvis blir hörda. Därför tog de sig ut i folks vardag genom att besöka vardagliga platser i närheten där det var stor genomströmning av människor, istället för att genomföra ett traditionellt samråd. Den typen av interaktion med folket gjordes förutsättningslöst med syftet att verkligen försöka förstå vad invånarna ville ha ut av platsen som skulle utformas. Den bakgrund de bidrog med i mötet med invånarna bestod av analyser där de fastslagit att det bland annat saknades grönska och en förskola i området. De tog med sig 3D-modeller av platsen och byggnaderna för att snabbt kunna förmedla den information som behövdes för att invånarnas skulle kunna bidra med relevanta åsikter. De hade även klippt ut skalenliga parker i olika storlekar för att förmedla uppfattningen av hur stor yta en park kan uppta. Synpunkterna som uppstod utifrån mötena blev sammanställda och användes senare som diskussionsunderlag för utformningen, men person B problematiserar det faktum att olika individers åsikter klumpades ihop till en generell uppfattning som sedan vägde tungt i projektet. Hen har i efterhand funderat på om de hade kunnat arbeta på något annat sätt, alternativt valt ut en fokusgrupp och satsat mer på den och på det sättet varit mindre allomfattande. Oavsett sätt att arbeta på menar person B dock att det valda sättet har sina ofrånkomliga brister.

Även person A:s erfarenhet av lyckade projekt med medborgardialog förklaras av att medborgardialogen har tillåtits vara väldigt djupgående i flera delar av planeringsprocessen, och att den slutgiltiga utformningen

verkligen har byggt på åsikterna som framkommit. Anledningen till att medborgardialogen inte alltid görs så omfattande är återigen en fråga om tid och pengar. Person A menar dock att det går att argumentera för att medborgardialog är en ekonomisk investering om projektet blir lyckat. Detta för att invånarna tack vare delaktighet i utformningen kan känna ett starkare affektionsvärde gentemot platsen, vilket bland annat resulterar i mindre skadegörelse och därmed lägre skötselkostnader. Det kan också leda till andra ekonomiska fördelar som mindre utflyttning och möjlighet att ta ut högre hyror i de lokaler som eventuellt finns i området. Person A understryker att det blir problematiskt när det handlar om ekonomi och berättar att hen arbetade med ett projekt där medborgardialog inte var prioriterat i budgeten. Personen i fråga valde då att ”be om ursäkt istället för att be om lov”, det vill säga genomföra medborgardialog trots att det inte var förankrat rent ekonomiskt. Detta för att hen visste vilken betydelse det skulle ha för projektet om det gjordes, men också för att det hade blivit nedröstat om hen hade frågat om lov.

Person C arbetade med medborgardialog i samband med framtagandet av ett utvecklingsprogram för en stadsdel som ska omarbetas i Malmö. Där resonerade de kring vilken typ av dialog de ville ha och valde att hålla dialogen tematiskt begränsad till att endast gälla offentliga rum. Den tematiska avgränsningen hade ett kvalitativt syfte för att få kontroll över omfattningen och undvika att resultatet skulle bli alltför brett. Medborgardialogen bestod bland annat av en enkät som utfördes på webben och tre fysiska möten med folket. Valet av mötesplatser föll på vardagliga platser med hög folkgenomströmning, och var strategiskt valda för att kunna täcka in så många grupper av människor som möjligt. Även tidpunkterna var utvalda utefter då de antog att flest människor rörde sig på respektive plats. Väl på plats hade de med sig affischer och fysiska modeller med flyttbara byggklossar för att fånga in förbipasserade och bjuda in till interaktion. Person C uppfattade att just modellerna var ett väldigt användbart verktyg för snabb förståelse, samt att de väckte nyfikenhet som ledde till engagemang.

Person A understryker att lyckade exempel på medborgardialog ofta beror på förekomsten av ett personligt engagemang hos den som är ansvarig för projektet. Hen menar att det handlar mycket om personlighetstyp, att några anser att det är spännande och användbart att arbeta med människor på det sättet, medan andra ser det som ett komplicerat fördröjningsmoment.

Ett allmänt problem när det gäller medborgardialog är att det ofta brister i kommunikationen. Eftersom medborgardialog behövs göras i många olika syften menar person C att det är ännu viktigare med rak kommunikation gentemot invånarna. Ofta sker medborgardialog sent i processen, och då kan det i första hand handla om att förmedla information om projektet till folket. Personen i fråga säger att det syftet är lika giltigt som något annat, men att det då är essentiellt med tydlig kommunikation av syftet för att undvika missförstånd. Person A trycker också på att det är viktigt att kommunikationen blir relevant och rätt. Hen berättar att medborgardialogens syfte för planeraren ibland kan vara att samla information till projektets bakgrundshistoria, medan medborgarna ser det mer som en chans till beställningar eller önskemål. Det gör att åsikter kan kollidera och är ett typexempel på en vanlig konflikt som person A menar att de försöker undvika vid varje tillfälle. Hen anser också att även om informationsinhämtning är målet med medborgardialogen, måste det till slut leda fram till fysisk förändring eftersom det är viktigt att resultat levereras och inte bara stannar vid samtalet. Samtliga tre planerare hänvisar någon gång till den modifierade versionen av Sherry Arnsteins delaktighetstrappa (se s. 8), och menar att de ibland utgår från de olika stegen av medverkan när de arbetar med medborgardialog.

Det krävs ansträngning för att nå en bredare målgrupp

Det naturliga engagemang för stadsplanering som existerar varierar kraftigt beroende på en mängd olika faktorer. Person B menar att engagemang i stadsplaneringen har mycket att göra med samhörighet och befintligt engagemang i hemorten, och att en väl genomtänkt medborgardialog blir extra viktig i kretsar där det inte förekommer av sig själv. Som ett första steg i att informera berättar person B (Precis som person C tidigare nämnt) att de bland annat brukar sända ut tusentals vykort med information om att de kallar till möte och vad mötet kommer att behandla. Detta görs för att nå så många grupper av människor som möjligt.

Person A menar att det finns stadsdelar i Malmö där det är svårare att få människor att intressera sig för medborgardialog. Ett exempel på det är Rosengård, där det är viktigt att de på kommunen inte väntar på att bli uppsökta av invånarna, utan ser till att ta sig ut i stadsdelarna och röra sig ute bland folket. För att åstadkomma detta har de flyttat ut lokala stadsdelskontor där de ansett det vara mest nödvändigt, och en positiv inverkan på folkets engagemang har kunnat konstateras.

Person C upplever att det generellt sett ofta är äldre, vita män som intresserar sig för stadsplaneringsfrågor. Därför arbetar de mycket med att få till en jämn könsfördelning och spridning av åldrar i dialogen med allmänheten. De har i uppdrag att föra statistik på åldern och kön på de som deltagit. För att undvika för ensidig representation arbetar de med att sprida ut sin information till olika vardagliga platser och under lättillgängliga tidpunkter på dagen. Det betyder alltså att den geografiska placeringen för medborgardialogen kan vara betydande för resultatet. Person B ser också fördelarna med att få in en konsekvent statistikinsamling i samband med medverkan i medborgardialoger. Statistik på ålder och kön fördes på de medverkande i det ovan nämnda projekt som person B var involverad i. Då upptäcktes bristande representation från unga och gamla, vilket gjorde att fokusgrupper tillsattes för de åldersgrupper som saknades, just för att bredda spektrumet.

Medborgardialog är ibland ett måste för förståelse

Person B menar att fördelarna med medborgardialog är fundamentala då det är omöjligt för planerare som kommer utifrån att till fullo förstå värdena av ett obekant område. Exempelvis kan en gräsremsa verka meningslös för en planerare, medan den i verkligheten kan besitta höga sociala värden genom att t ex vara en viktig social mötesplats för hundägare i området eller en plats där barn samlas för att leka. Person B menar att det är när det handlar om mjuka värden som det krävs dialog med de berörda för att undersöka platsen, då det inte går att utläsa den typen av information genom detaljplaner och statistik.

Person A säger å ena sidan att de som står för stadsplaneringen är en smal grupp människor med begränsade erfarenheter, och att dialog med invånarna ibland är det enda rimliga sättet för att utöka sin kunskap, men å andra sidan måste planerarna kunna lita till sin egen kunskap och den förmåga att se helheten som krävs. Planerare är utbildade i stadsplanering och innehar därmed kunskap som gemene man med största sannolikhet inte har. Person B framhäver en diskutabel aspekt på planeraren som ansvarig för medborgardialogen, då hen genom sin utbildning och bakgrund omedvetet kan föra en diskussion på ett sätt som en mer neutral yrkesperson inte hade gjort. Person B menar att en neutral moderatorroll hade varit att föredra, då det kan handla om en svår maktbalans i och med att planeraren i vissa fall kan påverka dialogen oönskat mycket. Detta för att hen inser förslagets begränsningar och relevans, och kan låta detta styra hur diskussionen fortgår.

Planerarens ansvar gällande integration i samhällsplaneringen

Medborgardialog har på många sätt ett högre syfte, och kan enligt person B ge stora möjligheter att sprida positiv påverkan genom sammanhållning och engagemang i sitt bostadsområde eller stadsdel. Hen menar också att stadsplanering är en reflektion av hur samhället mår och att vi i vårt yrke har en stor uppgift att uträtta när det gäller att utjämna skillnader i staden. Idag ligger utmaningarna i att det byggs på olika vis med helt olika prioriteringar beroende på vilken stadsdel i Malmö det rör sig om, samt att stadens invånare inte lever sida vid sida vilket gör att alla exempelvis inte kan tänka sig att bo överallt i staden. Malmö är en segregerad stad och person B kritiserar det faktum att det exempelvis går att utläsa skillnad i förväntad livslängd beroende på vilken stadsdel man är bosatt i. Hen hävdar att detta är en stadsplaneringsfråga och att det är planerarens uppgift att se till att områden blandas upp och blir mer likvärdiga. Medborgardialog är en viktig del av det här för att lära sig nya sätt att arbeta på och av tidigare misstag.

Person B konstaterar att ingen av dagens städer är planerade med uppsåt att bli segregerade, trots att det är vad utfallet i många fall har blivit. Städerna har planerats över huvudet på befolkningen för att någon tror sig har svaret på ett problem. Ett exempel på detta är miljonprogramssatsningen, där det färdiga resultatet inte alls blev nyckeln till de problem som politikerna trodde att de tog sig an. Att ha en dialog med medborgarna kan vara ett sätt för stadsplanerare att undvika lärdomar först när misstagen är gjorda. Person A har funderat kring integration i samhällsplaneringen och hur de tar hänsyn till personer med olika etniska bakgrunder, men berättar att det inte är något som diskuteras på arbetsplatsen. Hen menar att alla människor har olika kulturella referenser, olika bakgrund och uppväxt, inte bara de som kommer från ett annat land. Personen i fråga säger också att vi har en skyldighet att ta hänsyn till att alla individer är olika utifrån kön, ålder och etnicitet. Etniciteten i sig är ingenting de arbetar med att ta hänsyn till specifikt, men hen tror att det är viktigt att vara medveten om att det kan finnas skillnader på grund av den.

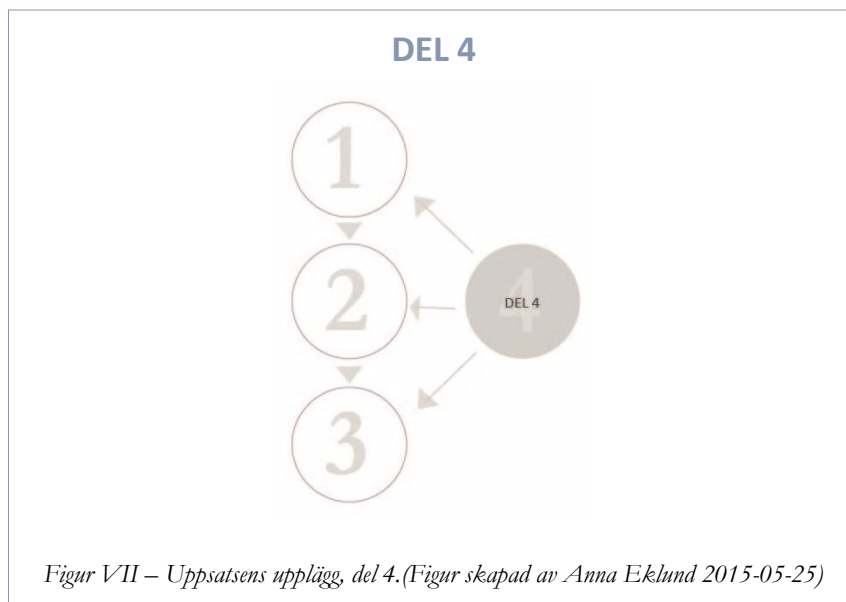
Person C har funderat på det faktum att invandrargrupper lättare uteblir från medborgardialoger. Det är inget de diskuterar på kontoret, men hen har personligen funderat mycket på det svenska språket som barriär. Allt material de producerar är på svenska, vilket leder till att de som inte behärskar språket inte har möjlighet att involveras. Hen har kommit fram till att det inte skulle vara aktuellt att göra översättningar på materialet då det rör sig om en mycket stor mängd som i så fall skulle översättas till flera olika språk. Däremot menar person C att det gör det fysiska mötet mellan planerare och invånarna ännu mer relevant. Där finns chansen att kommunicera med kroppsspråk och annat som därmed kan ge möjlighet att till viss del överbrygga språkliga barriärer. Dock förtydligar personen i fråga att de aldrig kommer att kunna tvinga invånare till intresse för stadsplanering, utan att en viss nyfikenhet hos individen måste finnas där till att börja med.

Medborgardialog är aldrig hundra procent demokratiskt

Avvägningen kring vems åsikter som ska uppmärksammas är konstant, och enligt person B går det aldrig att vara alla till lags då det ständigt är dessa ställningstaganden som ska göras. Hen menar dessutom att det går att bryta ner problematiken i oändligt små bitar. Då det är omöjligt att se till varje individ måste kategorisering av befolkningen ske i form av åldersgrupper, kön, och ännu fler demografiska parametrar, vilket i sin tur kan bidra till diskussionen kring vad uppdelningen av kategorier gör med medborgardialogens slutresultat. Person A konstaterar också att medborgardialog aldrig kan bli hundra procent demokratiskt, men att det inte heller är det som är målet. Person C poängterar att medborgardialog handlar om en ständig urvalsprocess. Först ska de välja vilka som ska involveras i själva dialogen, sedan välja ut vilka åsikter som är relevanta att gå vidare med,

och slutligen bearbeta åsikterna till konkreta förslag som bara det kan vara en komplicerad process. Hen understryker också att det aldrig kommer gå att ta hänsyn till alla viljor.

Person A menar att det också är viktigt att minnas att det offentliga rummet inte är ett beställningsjobb utifrån enskilda individers viljor och att det sällan ska utformas specifikt utefter en enda grupps önskemål. Det offentliga rummet ska rymma olikheter, vilket inte behöver betyda att det alltid ska passa alla lika bra. Person A säger att planeraren ibland måste ta ställning till vem som ska få höras. Exempel på detta var när en ny aktivitetsyta i Malmö skulle anläggas. Det fanns redan 250 bollplaner i staden, vars användare till största del var pojkar. De ansåg då att den rösten redan fanns representerad i staden, och valde därför att utesluta pojkarnas röst och bara rikta sig till flickor i arbetet med framtagandet av den nya ytan. Person A menar att detta måste anses vara en professionell bedömning utifrån de behovsanalyser och ständiga ställningstagandet som planerare måste göra.

AVSLUTNING

SLUTSATSER & VIDARE FORSKNINGSFRÅGOR

Frågeställningar som ställdes i uppsatsens inledning:

> Vad innebär medborgardialog i stadsplaneringssammanhang?

Medborgardialog innebär att via samtal mellan planerare och invånare bidra till ett bredare och mer verklighetsförankrat underlag till de planer som ska antas i staden. Enligt Boverket (2015) sker detta genom att planerarens kunskapsluckor fylls med den kännedom invånare innehar tack vare erfarenhet av användandet av en plats. Underlaget bör bestå av sammanvägd information från både planerare och invånare. Maktbalansen som kan uppstå emellan kan vara problematisk, men deras respektive kunskaper behöver inte konkurrera utan kan enligt Boverket (1998) och Corburn (2003) snarare komplettera varandra och bilda ett starkare slutresultat.

För att involvera medborgare i stadsplaneringssammanhang är det lagstiftat i Plan- och bygglagen (2010) att så kallat samråd skall hållas. Samrådet ska verka för ökad möjlighet till insyn och påverkan för medborgaren, men en stor del av samrådets problematik består i dess snäva exponering och sena förekomst i planeringsprocessen. Ett mer betydande medborgarinflytande kan uppkomma genom ytterligare införande av medborgardialog, och beslutsunderlaget färgas mer av invånarna om medborgardialog genomförs i ett tidigare led i processen, innan avgörande beslut är fastslagna. Enligt planerare i Malmö ska medborgardialog utförd på rätt sätt ge ett starkare och mer genomarbetat underlag för utformning av stadens offentliga ytor. Det kan dessutom stärka den lokala demokratin tack vare att den bidrar till en känsla av samhörighet och delaktighet. Dock gäller kvalitet före kvantitet och det kan vara viktigt att hushålla med tiden som läggs på medborgardialog. För mycket samtal med invånarna utan att det resulterar i någonting fysiskt kan leda till missnöje och frustration.

Det är viktigt att intentionen med medborgardialog är att utnyttja den unika information som invånarna kan bidra med, och att den inte utförs enbart i form av en symbolisk handling. Det är även essentiellt att syftet klargörs tidigt och att de medverkande informeras om vad åsikterna kan bidra till i realiteten. Jonsteg (2015) menar att den vaga definitionen av vad medborgardialog är annars kan innebära förvirring över avsikten, vilket kan leda till missförstånd och missbelåtenhet. Ett steg i att reda ut detta kan vara att utgå från delaktighetstrappan som enligt Boverket (2015) klargör de olika nivåer av medborgarinflytande som finns i planeringsprocessen. De fyra stegen består av; information, förankring, delaktighet samt medbestämmande och är alla viktiga på olika sätt. Stegen kan vara tidsmässigt oberoende av varandra, även om processerna oftast måste startas med informationsspridning. För trovärdigheten och det fortsatta engagemangets skull är även återkoppling till de som har deltagit en nödvändig del av medborgardialogen. Det är väsentligt att planerarna kan stå för samt motivera vilka besluts som har tagits.

I Malmö finns ingen standard eller skyldighet att genomföra medborgardialog och dess existens är ofta beroende av eventuellt personligt engagemang hos den projektansvarige. Planerare i Malmö menar att medborgardialogen innebär en ständig avvägning i varje nytt projekt och att det ingår i yrkesrollen att kunna avgöra när behovet av det är befogat. Ofta är det bristen på resurser i form av tid och pengar som begränsar

förekomsten av medborgardialog, även om det går att anta att en välutförd medborgardialog i slutändan leder till ekonomisk vinst. För att medborgardialogen ska innebära verklig framgång i stora projekt krävs oftast en mer djupgående process som kanske till och med sträcker sig från projektets början till slut.

> Går det att arbeta för en demokratisk medborgardialog och undvika exkludering av vissa socialt utsatta grupper?

Både styrdokumentet och planerarna framhäver vikten av att underlag för stadsplanering är skapat av en relevant och representativ målgrupp, och idag är kategorier såsom kön, ålder och geografisk spridning prioriterade som avgränsare i medborgardialogen. Dessa kategoriers relevans kan ifrågasättas då de kan uppfattas vara alltför snäva för att representera ett lands befolkning. Då en relevant representation inte uppkommer av sig själv krävs en reflektion kring vems röst som ska få höras i medborgardialogen. Tahvilzadeh (2011) menar att det också kan vara så att förväntat neutrala tjänstemän påverkas så pass mycket av sitt ursprung och sociala grupptillhörighet att det undermedvetet präglar det som ska vara professionella bedömningar. Detta påverkar demokratin i stadsplaneringen då exempelvis invandrare tillhör en minoritet i yrkeskåren som omfattar planerare, vilket lägger ytterligare tyngd på sammansättningen av representanter i medborgardialogen.

Malmö är en stad med ambitioner att göra medborgardialogen mer demokratisk och förbättra den sociala hållbarheten bland annat genom att öka involveringen av medborgarna i staden. Kommissionen för hållbar utveckling i Malmö menar att stadsplaneringen är starkt kopplad till folkhälsan och att sociala satsningar måste ses som en investering i staden. För att öka involveringen av underrepresenterade grupper har de i Malmö satsat extra på stadsdelar som behöver guidning i detta genom att flytta ut kommunanställda att verka på plats genom lokala stadsdelskontor. Ett annat exempel ett försök att demokratisera processen är hur planerare kan nå människor som vanligtvis inte närvarar vid samråd är genom att presentera sina projekt under varierande tidpunkter på lättillgängliga platser med hög genomströmning av folk. De talar också om att locka fler att delta genom att kommunicera idéer med invånarna och snabbt komma vidare i tankearbetet genom att exempelvis arbeta med 3D-modeller och flyttbara klossar. Enligt planerare i Malmö stad går det inte att vara hundra procent demokratisk när det gäller stadsplanering, då det innebär en ständig avvägning kring vems röster som ska få höras. Det går aldrig att ta hänsyn till varje enskild individ, och planering av offentliga ytor för allmänheten är inte heller tänkt att vara individanpassad. Medborgardialogen är heller inte demokratisk i det avseendet att stadsplanering inte kan betraktas som ett beställningsjobb, vilket innebär att planeraren ibland enbart måste lita till sin yrkesexpertis att tolka och analysera miljöer, samt kunna sammanväga olika intressen med respekt gentemot regler och lagar.

Rishbeth (2010) och planerare i Malmö menar båda att stadsplanering kan spela en viktig roll gällande förutsättningar för integration i en stad och att det till och med kan påstås vara en reflektion av hur hela samhället mår. Ingen av dagens städer är planerade med segregation som målbild, även om det i många fall har blivit det slutliga resultatet i kölvattnet av att någon har tagit alltför enväldiga beslut. Istället bör medborgarinflytande ses som en demokratisk rättighet, och för att kunna behandla människor lika i det avseendet kan lösningen ligga i att faktiskt lyfta människors olikheter. Det innebär att en mer demokratisk medborgardialog kan innebära att medvetet framhäva vissa gruppers åsikter. Med tanke på detta är det relevant att reflektera kring hur lite ansträngning som görs för att satsa på att involvera invandrare i medborgardialogen, då våra städer blir mer och mer multikulturella. Efter samtal med planerare samt enligt Khakees (2006) artikel går det att anta att planerare inte verkar prioritera att lägga mer resurser på att ta

hänsyn till invandrare som prioriterad målgrupp i planeringssammanhang, trots att det går att finna argument att en sådan prioritering bör göras. Delaktighet i stadens utformning är en typ av integration och Sverige har politiska mål som hävdar rätten till bevarandet av det etniska ursprunget och deltagande i samhällslivet på samma villkor som den infödda befolkningen. Forskning visar att etnicitet kan vara en viktig faktor till hur landskap uppfattas och används, och med det i åtanke borde det uppmärksammas i stadsplaneringen av stadens gemensamma ytor. Intressant information kan gå förlorad om ingen extra ansträngning görs, och eftersom det är planeraren som styr vem som ska få höras bör det rimligtvis vara där ansvaret ligger för att undvika exkludering.

Vidare forskningsfrågor

Under arbetets gång har det varit påtagligt att det saknas forskning på konkreta effekter av medborgardialog, just för att utredning av standardiserade metoder för medborgardialog inte heller existerar. Det vore intressant med bredare forskning som bevisar medborgardialogens fördelar och därmed kan användas som ekonomiskt argument i kommunala sammanhang. Det vore också intressant att titta på någon form av sammanställning kring vilken typ av satsning på medborgardialog som är mest gynnsam i specifika situationer. Idag finns det styrdokument kring medborgardialog att utgå ifrån, men det vore fördelaktigt med en påbörjan till utveckling av en nationell standard som Sveriges kommuner skulle kunna använda sig utav.

Det vore även givande med ytterligare forskning som ifrågasätter det faktum att en så smal grupp människor ska utforma hela städernas offentliga ytor, samt att följa vidare forskning i hur stadsplaneringen hade kunnat utvecklas om det lagts mer fokus på att göra medborgardialogen mer multikulturell.

METODDISKUSSION

Initialt var tanken att genomföra en strukturerad, metodisk studie med mål att få konkreta svar på ställda frågor. Under arbetets gång utvecklades det istället till en mer diskuterande och undersökande text på grund av ämnets stora omfattning och begreppets komplexitet. Uppsatsen har alltså snarare utvecklats till ett personligt undersökande av fenomenet och kan möjligtvis hanteras som ett underlag för att väcka ytterligare diskussion kring ämnet. Frågeställningarnas omfattning kunde ha limiterats för att litteraturstudierna skulle ha kunnat avgränsas ytterligare och istället fördjupats inom en skarpare vinkling av ämnet.

Den exkludering som undersökts är i uppsatsen endast exemplifierad genom orättvisor utifrån etnicitet. Ett demokratiskt medborgarinflytande innefattar naturligtvis fler parametrar än så (exempelvis kön, ålder, ekonomisk klasstillhörighet etc.). Detta påverkar också resultatet, men var ett medvetet val för att kunna avgränsa arbetet till en hanterbar omfattning. Ett alternativ hade kunnat vara att fokusera på mer generell exkludering i medborgardialogen, men då hade hela arbetets inriktning tätt sig annorlunda.

Litteraturstudier

Litteraturstudierna är arbetets grund och var viktiga för att en egen uppfattning skulle kunna bildas. Litteraturen som användes valdes ut efter vad som ansågs vara relevant och intressant, men ämnets breda utbud kan ha gjort att intressanta källor har uteblivit, vilken i sin tur har påverkat arbetets riktning. Som en del av grunden till arbetet ligger återgiven information från Boverket, som är tänkt som en mer neutral bas för vidare kritiskt fakta. Dock genomsyras dokumentet av optimism på grund av dess ambition att uppmuntra till medborgardialog, vilket gör att det går att ifrågasätta dokumentets neutralitet. I sammanhanget känns det

mindre relevant då det efterföljs av mer kritiska aspekter på medborgardialog. Det har varit givande att ta del av olika sorters källor, då de alla förhåller sig till medborgardialogen på olika sätt. De styrdokument som getts ut via myndigheter och kommuner är alla väldigt förhoppningsfulla med tydligt fokus på de positiva aspekter som medborgardialog kommer att generera. Replikerna från verksamma planerare ger en mer problematisk syn på medborgardialog, där ekonomi och vinstintressen gör sig påminda. Däremellan finns forskning som ifrågasätter det egentliga syftet och tillvägagångssätten för medborgardialogen.

Samtalen

De samtal som genomfördes var informella, vilket kan diskuteras. I enlighet med uppsatsens syfte fyllde de sin funktion, men det är viktigt att minnas att det handlar om personliga uppfattningar och erfarenheter. Eftersom samtalsdelen i uppsatsen baserades på deras åsikter i egenskap av planerare i Malmö stad spelade valet av samtalsobjekt och deras arbetsroll för resultatet. Studien hade kunnat se annorlunda ut vid val av olika arbetsgivare eller städer. Även det faktum att samtalen till viss del styrdes mot en önskad riktning påverkade den information som framkom. Målet har hela tiden varit att inte betrakta samtalen som någon typ av facit utan snarare som en kompletterande källa till litteraturen, för att kunna ställa den i relation till något mer konkret. Ett alternativt sätt att arbeta hade kunnat vara genom mer strukturerade intervjuer med snävare frågeställningar.

AVSLUTANDE ORD OM MEDBORGARDIALOG

För mig har uppsatsen bland annat förtydligat att den formella samrådsskyldigheten brister när det gäller att representera medborgarna. Jag tycker att regelverken kring samrådet känns en aning daterade, exempelvis med regler som meddelar om planförslagets utställning i ortstidningen och på kommunens anslagstavla. Den typen av exponering uppfattar jag som exkluderande och vittnar inte om en önskan att nå ut till en bred målgrupp. Det innebär tvärtom att det krävs ett engagemang som oftast inte finns hos majoriteten av allmänheten för att bli insatt i samrådet. För att komma tillrätta med detta tror jag att det krävs ansträngningar till utveckling från högre instanser.

Eftersom medborgardialog som begrepp inte har någon standardiserad betydelse innebär det att dess syfte kan variera väldigt beroende på den ansvariges intentioner. Boverkets delaktighetstrappa försöker strukturera upp betydelsen, men själva problematiken kvarstår. Att använda medborgardialog som begrepp när det handlar om exempelvis informationsspridning anser jag vara problematiskt. Dialog för mig innebär en ömsesidig vilja att interagera och inte att den ena parten informerar den andra. Det är då missförstånd sker, och medborgardialog riskerar att blir meningslöst och en bricka i det politiska spelet. Styrdokumentet som studerats är fulla av ambitioner att reda ut medborgardialogens syfte och genomförande, men alla planeringssituationer är unika vilket gör att någon form av standardisering blir väldigt svår. Flera kommuner har gjort försök att lyfta frågan, men då det rör sig om en kostnadsfråga utan några garantier för resultat tror jag att det är lätt att prioritera bort. Det verkar dessutom vara mer eller mindre frivilligt som planerare att engagera sig i medborgardialog, och som det ser ut idag är förekomsten en fråga om resurser och eldsjälar som brinner för att driva en inkluderande stadsplaneringspolitik. Jag tror att ekonomiska investeringar i medborgardialog kan betala tillbaka sig bland annat i och med minskade skötselkostnader, men det behövs också investeringar för att utveckla det här sättet att planera. Utifrån litteraturen och efter samtal med planerarna verkar det genomgående framgångsreceptet vara en kontinuitet i kommunikationen med invånarna som följer projektet från början till slut.

Enligt styrdokumentet ska medborgardialog som utförs på rätt sätt bidra till en mängd positiva effekter i form av lösningar som samspelar bättre med verkligheten och gör att stadens invånare känner sig delaktiga i stadens utveckling. Jag ställer mig frågande till hur dessa stora löften ska infrias när det inte finns klara regler kring hur en medborgardialog ska genomföras, vilket överläter ett ibland orimligt stort ansvar till planeraren. Under samtalen med planerare framkom att engagemang är en av de viktigaste beståndsdelarna till huruvida medborgardialogen blir av eller ej, vilket ställer ännu mer krav på personliga värderingar och prioriteringar hos yrkeskåren.

Jag ser medborgardialogen som en möjlighet och ett sätt att undersöka olika samhällsgruppers åsikter och viljor för att utöka förståelsen för hur den offentliga miljön bäst ska utformas. Jag har insett att medborgardialog antagligen aldrig kan bli helt demokratiskt, men att den går att göra mer demokratiskt bara ansträngningar görs. Dock är jag inte längre säker på att 100 % demokrati alltid är målet, utan har snarare kommit till insikt av att det handlar om en välavvägd balansgång mellan att lita till sin egen kunskap samt att kunna välja ut relevanta representanter för specifika platser beroende på målet för utformningen. Som tidigare nämnt känns det dock problematiskt att vi som planerare står för så många avgörande beslut när det gäller urvalet av representanter som görs. Detta särskilt med tanke på att vår yrkeskår inte är representativ och det är rimligt att anta att vårt ursprung och bakgrund påverkar våra beslut. Då borde det också ligga på vårt ansvar att se till att ge extra uppmärksamhet till de grupper som är underrepresenterade, eller som för oss är mer obekanta.

Gällande medborgardialog och integration har jag kunnat konstatera att det alltid är problematiskt att generalisera kring ursprung, men jag tycker ändå att den redovisade forskningen kring etnicitet och landskapsperception är något att inspireras av. Jag uppfattar svenskar som ett relativt berest folk som ofta är öppna för nya kulturella inslag på resande fot. Det går att fråga sig om detta bara gäller när vi är på resa, och om det inte vore berikande att kunna ta del av platser som är präglade av andra ideal än det västerländska i vårt hemland. Naturligtvis är det viktigt att vara medveten om att vi alla är unika individer med olika kulturella preferenser oavsett ursprung, men jag tycker ändå att det är relevant att fundera kring fördelar med satsningar på involvering av personer med utländsk härkomst på ett mer djupgående sätt i samhällsplaneringen. Jag har fått uppfattningen av att området är relativt utforskat, vilket gör det svårt att ta ställning till hur det skulle påverka stadsplaneringen i realiteten även om jag personligen har svårt att tro att det skulle bidra till något annat än positiva konsekvenser.

Ambitionen att göra processen mer demokratisk anser jag inte är likställt med att man inte bör särskilja vissa grupper från andra. Efter att ha arbetat med uppsatsen anser jag snarare att vissa grupper bör framhävas för att inte förbli icke representerade minoriteter i stadsplaneringen. Det blir nästintill motsägelsefullt att utgå från att vissa grupper inte ska särbehandlas genom att lyftas fram, när det idag verkar vara deras enda chans till att kunna få plats i planeringssammanhang. För att bryta mönster som dessa tror jag som sagt att det krävs ekonomiska satsningar och ett innovativt intresse kring hur medborgardialogen ska hjälpa till att utveckla stadsplaneringen.

Vid arbetets start trodde jag att jag i slutet skulle ha klart för mig exakt vad medborgardialog innebar och hur man bör hantera det i stadsplaneringen. Jag trodde att det var ett relativt konkret och väl sammanhållet ämne, vilket visade sig vara långt ifrån sant. Medborgardialog är istället ett ord förknippat med komplexitet på många nivåer genom sammanlänkning med mängder av andra ämnen och perspektiv. Min syn på

medborgardialog och hur den bör genomföras har pendlat en del under arbetets gång och påverkats beroende på vilken typ av litteratur jag har läst. Dock har medborgardialogens innebörd för mig vuxit från att vara ett verktyg som bara rör designaspekten till att beröra större ämnen som delaktighet och integration i staden. Medborgardialogen är ofta invånarnas enda chans att påverka de offentliga miljöer vi lever i, vilket gör att det är ett ämne att ta på allvar.

Slutligen vill jag nämna att det generellt sett känns som om arbetet snuddar vid stora strukturella frågor som har att göra med hur vi vill att vår framtida stadsplanering ska utvecklas. Synen på medborgaren som självklar medverkande i stadsplaneringen är relativt ung till skillnad från hur städer har planerats historiskt sett. Detta i kombination med att västvärlden går mot ett mer individualistiskt tänk stärker det faktum att involverande processer som medborgardialog är viktiga för samhällsutvecklingen. Jag tror att det kan vara bristen på erfarenhet som gör att medborgardialogens framgångar uppfattas ganska trevande och i behov av uppdatering. Stadsplanering med människan i centrum aktualiserar också argumentet att planera för multikulturella städer där alla ska inkluderas.

KÄLLFÖRTECKNING

OTRYCKTA KÄLLOR

Morgonpasset i P3 - Gästen (2015). Tema integration: vad är integration? [Radioprogram] Producent: Fabian Asserbäck. Sveriges Radio, P1 21 april.

TRYCKTA KÄLLOR

Abrahamsson, H. (2012). Utvecklingsbegreppet inför sin pånyttfödelse. *Fronesis*: Utveckling, nr 38-39, s. 1-14.

Boverket (1998). *Vem bestämmer: om medborgarinflytande och kommunal planering*. Karlskrona: Boverket, Stadsmiljöavdelningen.

Bujals A. E., Elands, H. M. B. & Langers, F. (2009). No wilderness for immigrants: cultural differences in images of nature and landscape preferences. *Landscape and urban planning*, vol. 91, s. 113-123.

Corburn, J. (2003). Bringing local knowledge into environmental decision making: improving urban planning for communities at risk. *Journal of planning education and research*, vol. 22, s. 420-433.

Dunér, K. & Hall, T. (red) (1997). *Den svenska staden*. Stockholm: Sveriges radios förlag.

Khakee, A. (2006). Medborgardeltagande i samhällsplaneringen. I: Blücher, G. & Graninger, G. (red), *Planering med nya förutsättningar: ny lagstiftning, nya värderingar*. Stiftelsen Vadstena Forum.

Magnusson, L. (2001). Invandring och segregation. I: Magnusson, L. (red), *Den delade staden*. Umeå: Boréa bokförlag, s. 9-22.

Plan- och bygglagen (2010). Stockholm. (SFS 2010:900).

Region Skåne (2013). *Definition av medborgardialog*. (Beredningarna för medborgardialog i Region Skåne).

Rishbeth, C. (2010). Ethnic minority groups and the design of public open space: an inclusive landscape? *Landscape research*, vol. 26 (4), s. 351-366.

Tahvilzadeh, N. (2011). *Representativ byråkrati: en studie om kommunala minoritetsadministratörers företrädarskap*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.

Åkerström, M. (2010). *Den kosmetiska demokratin: en studie av den politiska diskursiva politiken i Sjöbo och Ystad*. Diss. Lund: Lunds universitet.

ELEKTRONISKA KÄLLOR

Boverket (2015). *Vägledning om medborgardialog vid fysisk planering*. [Elektronisk] Dokument genererad från hemsida: <http://www.boverket.se/medborgardialog> [2015-04-17].

Hammar, T. (2015). Invandrare. [Elektronisk] I: *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/invandrare> [2015-05-08]

Jonsteg, E. (2015). *Medborgardialog: modeord med problem eller potential?* [Elektronisk] Krönika för Svensk byggtjänst publicerad 2015-01-16. Tillgänglig: <http://byggindustrin.se/artikel/kr%C3%B6nika/medborgardialog-%E2%80%93-modeord-med-problem-eller-potential-20775> [2015-04-16]

Kommission för ett socialt hållbart Malmö (2010). *Malmöns väg mot en hållbar framtid: hälsa, välfärd och rättvisa*. Malmö: Malmö Stad. [Elektronisk] Dokument genererad från hemsida: http://malmo.se/download/18.3108a6ec1445513e589b90/1393252127222/malmo%CC%88kommissionen_slutrapport_2014.pdf [2015-04-24]

SCB (Statistiska Centralbyrån) (2015-02-19). *Folkmängd efter födelseland 1900-2014*. Stockholm: SCB. [Elektronisk]. Tillgänglig: http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Befolkning/Befolkningens-sammansattning/Befolkningsstatistik/25788/25795/Helarsstatistik---Riket/385475/ [2015-05-18]

Stjernfeldt Jammeh, K (2015). *Tvinga fler kommuner att ta emot flyktingar*. Debattinlägg i Dagens Nyheter publicerad 2015-02-13. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.dn.se/debatt/tvinga-fler-kommuner-att-ta-emot-flyktingar/> [2015-04-09]

Sveriges kommuner och landsting (2011). *Medborgardialog som del i styrprocessen*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting [Elektronisk] Dokument genererad från hemsida: <http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7164-929-4.pdf> [2015-04-14]

Sveriges kommuner och landsting (2008). *Lyssna och lyssna igen: medborgardialoger i fem kommuner*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting. [Elektronisk] Dokument genererad från hemsida: <http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7164-333-9.pdf?issuusl=ignore> [2015-04-20]